

Pedagoški potencijali muzeja: Muzej kao odgojno-obrazovna ustanova

---

Manenica, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:046309>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Andrea Manenica

**Pedagoški potencijali muzeja: Muzej kao odgojno-
obrazovna ustanova**

Diplomski rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Pedagoški potencijali muzeja: Muzej kao odgojno-obrazovna
ustanova

Diplomski rad

Studentica:

Andrea Manenica

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Jasmina Vrkić Dimić

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Andrea Manenica**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Pedagoški potencijali muzeja: Muzej kao odgojno-obrazovna ustanova** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 30. rujna 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ODGOJNO-OBRAZOVNI POTENCIJALI MUZEJA	4
2.1. Muzejska arhitektura	5
2.2. Muzejski pedagog	6
2.3. Muzejski predmet	10
2.4. Muzejska komunikacija.....	11
2.5. Učenje u muzejima.....	15
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	19
3.1. Predmet istraživanja	19
3.2. Cilj istraživanja	19
3.3. Zadaci istraživanja	19
3.4. Metoda i instrument istraživanja	19
3.5. Uzorak ispitanika.....	20
3.6. Postupak i tijek istraživanja	23
3.7. Obrada podataka	24
4. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	25
4.1. Mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe	25
4.2. Izazovi/prepreke s kojima se učitelji i nastavnici susreću prilikom planiranja i osmišljavanja nastave u muzeju	29
4.3. Mišljenja učitelja i nastavnika o prednostima učenja u muzejima.....	34
4.4. Prijedlozi nastavnika za poboljšanje suradnje s muzejima	38
4.5. Razlike među odgovorima ispitanika na temelju radnog mjesta i godina nastavnog radnog staža u struci	41
5. ZAKLJUČAK	46
6. POPIS LITERATURE	48
7. POPIS TABLICA I SLIKA.....	52
8. PRILOZI.....	54
9. SAŽETAK.....	72
10. SUMMARY	73

1. UVOD

Djelovanje sustava obrazovanja uglavnom je usmjereno prema formalnim odgojno-obrazovnim institucijama poput škola. Činjenica je da su škole vrlo važan izvor spoznaja, međutim stjecanje znanja se ne bi smjelo samo ograničiti na formalne institucije već bi se uz njih trebali koristiti i drugi oblici neformalnog/informalnog obrazovanja. Jedni od takvih oblika neformalnog/informalnog obrazovanja su muzeji. „Muzej je neprofitna, stalna ustanova u službi društva i njegova razvoja i otvorena javnosti, koja sabire, čuva, istražuje, komunicira i izlaže materijalna svjedočanstva čovjeka i njegove okoline, radi proučavanja, obrazovanja i zabave“ (Van Mensch, 1992 navedeno u Maroević, 1993: 74).

Polazna ideja na kojoj se temelji ovaj rad je stav da muzeji predstavljaju važan potencijal za učenje. Džinkić i Milutinović (2019) učenje u muzeju vide kao priliku za cjeloživotno učenje. Takav oblik učenja utječe na cjeloviti rast i razvoj osobnosti i vještina kod pojedinaca, a koje se mogu lako primijeniti i u svakodnevnom životu. Prema tome, da bi učenje u muzejima bilo što efikasnije, vrlo je važno da se ne temelji na prijenosu informacija na što je stavljen naglasak u školama. Milutinović i sur. (2008 navedeno u Džinkić, Milutinović, 2019) tvrde kako se takav pristup učenju nije pokazao uspješnim u radu škola pa je stoga bolje da ga ni muzeji ne primjenjuju u svojoj praksi. Zato se muzeji u svom radu koriste novim, inovativnim pristupima učenju i poučavanju za postizanje odgojno-obrazovne funkcije, tj. koriste različite mogućnosti komuniciranja i učenja u muzejima s posjetiteljima.

U teorijskom dijelu rada naglasak će biti na odgojno-obrazovnim potencijalima muzeja. Pozornost će se staviti na ključne aspekte odgojno-obrazovnog rada u muzejima, a to su muzejska arhitektura, muzejski pedagog, muzejski predmet, muzejska komunikacija te učenje u muzeju. Kroz ovaj rad vidjet ćemo koji su to važni pedagoški potencijali muzeja te koje kriterije je potrebno zadovoljiti kako bi ti potencijali bili maksimalno iskorišteni u odgojno-obrazovne svrhe. Međutim, svaku muzejsku ustanovu možemo promatrati zasebno, ali u globalu sve bi trebale raditi po sličnom principu. Muzeji trebaju imati raznovrsnu ponudu odgojno-obrazovnog programa za različite vrste posjetitelja koji trebaju biti u skladu s njihovim potrebama i interesima kako bi odaziv bio što veći i kako bi se posjetitelji ponovno vraćali u muzej.

Mnogi muzeji u Hrvatskoj se susreću s financijskim problemima i nemogućnošću osiguravanja dodatnih prostorija za odgojno-obrazovni rad. Većina muzejskih zgrada također

nema osiguran adekvatan pristup za osobe s invaliditetom. Zatim, prisutan je i problem nedovoljnog broja muzejskog osoblja, što je izraženo kod većeg broja hrvatskih muzeja kojima nedostaje muzejski pedagog zadužen za odgojno-obrazovni rad, ali i brojni drugi problemi o kojima treba razmišljati ako želimo da pedagoški potencijali muzeja ne ostanu iskorišteni u odgovarajuće svrhe, o čemu će biti više riječi u teorijskom dijelu rada.

S druge strane, svako novo vrijeme sa sobom donosi neke nove odlike i specifičnosti koje od muzeja zahtijevaju promjene i prilagodbu kontekstu vremena, što ponekad nije lako zadovoljiti. Jedna od takvih promjena koja trenutno pogađa muzeje u Hrvatskoj, ali i diljem svijeta, je pandemija koronavirusa. Pandemija je snažno pogodila sve odgojno-obrazovne institucije, a posebno muzeje i time još više dovela u pitanje korištenje njihovih odgojno-obrazovnih potencijala i datosti. Koncem 2020. godine je provedeno NEMO¹ istraživanje koje je imalo za cilj ispitati utjecaj pandemije koronavirusa na muzeje u Europi. Istraživanje je obuhvatilo 600 muzeja iz 48 zemalja, s tim da veliku većinu čine europski muzeji. Iz dobivenih rezultata istraživanja doznajemo da 88% ispitanih muzeja bilježi pad broja posjetitelja, čak i u razdobljima kada su bili ponovno otvoreni za javnost. Njih 43% je doživjelo pad broja posjetitelja za pola ili više nakon ponovnog otvaranja u razdoblju nakon prve karantene. Također, istraživanjem je utvrđeno da postoje brojni čimbenici koji su doprinijeli smanjenju broja posjetitelja. U oko 73% muzeja smatraju kako je na smanjenje broja posjetitelja dominantno utjecao pad globalnog turizma, njih 64% kao značajni uzrok ističu prekid školske godine, čime je i nedostatak suradnje s odgojno-obrazovnim institucijama također utjecao na pad broja posjetitelja, dok ih 54% ističe kako je na smanjenje brojki utjecao strah posjetitelja od potencijalnih gužvi (URL 1). Osim toga, podatci Muzejskog dokumentacijskog centra (MDC) su pokazali kako su hrvatski muzeji zabilježili pad broja posjetitelja za 72%, tj. u 2020. godini hrvatski muzeji su izgubili gotovo 4 milijuna posjetitelja u odnosu na prethodnu godinu (URL 2). Pored toga, zatvorenost muzeja za javnost i pad broja posjetitelja su utjecali i na gubitak prihoda. NEMO istraživanje je pokazalo da 75% ispitanih muzeja tjedno gubi između 1,000 do 30,000 eura (URL 1).

Nakon teorijske razrade uslijedit će istraživački dio rada. Prvo će biti prikazana metodologija istraživanja, odnosno predmet, ciljevi, zadaci, metoda i instrument te uzorak istraživanja. U tom dijelu će biti objašnjen postupak i tijek istraživanja te način obrade podataka. Nakon toga, uslijedit će analiza i interpretacija podataka koji su prikupljeni

---

¹ Network of European Museum Organisations (Europska mreža muzejskih organizacija)

istraživanjem. U metodološkom dijelu primarni cilj je da nastojimo ispitati mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe. Za potrebe ovog istraživanja koristit će se metoda anketiranja kako bismo mogli ispitati i utvrditi mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika osnovnih i srednjih škola o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe, o izazovima planiranja i osmišljavanja nastave u muzeju, o prednostima učenja u muzeju i o prijedlozima/sugestijama kako poboljšati suradnju s muzejima. Također, nastojat će se utvrditi postoje li određene razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na radno mjesto učitelja i/ili nastavnika i godina nastavnog radnog staža u struci. Svrha istraživanja je da saznamo koliko se uistinu koriste potencijali i datosti muzeja uvidom u praksu djelovanja učitelja i nastavnika osnovnih i srednjih škola. Osim toga, želi se potaknuti škole i muzeje da razmotre dobivene rezultate istraživanja, kako bi mogli kroz suradnju raditi na poboljšanju i na kvalitetnijem korištenju odgojno-obrazovnih potencijala muzeja.

2. ODGOJNO-OBRAZOVNI POTENCIJALI MUZEJA

Prije nego što pristupimo istraživačkom dijelu rada, prvo je potrebno krenuti od teorijske razrade. Kroz teorijski dio rada želi se ukazati na pedagoške potencijale muzeja. Vidjet će se kako su pedagoški potencijali muzeja iznimno veliki i bitni za muzeje kako bi oni mogli uspješno izvršavati svoju odgojno-obrazovnu funkciju. Pored toga, potrebno je ukazati i na nedostatke koji su prisutni u muzejskoj praksi, a o kojima bi se trebalo promišljati kako bi se spriječilo da potencijali muzeja ostanu nedovoljno iskorišteni.

Prvo potpoglavlje se odnosi na muzejsku arhitekturu. Muzejska arhitektura je vrlo vrijedan pedagoški potencijal muzeja. Stoga je potrebno u razradi krenuti od same arhitekture, jer njena forma i funkcija uvelike pridonose uspješnom pedagoškom radu. Postoje brojni aspekti koji mogu utjecati na to hoće li muzejska zgrada zadovoljiti potrebe posjetitelja, a to također utječe i na kvalitetu odgojno-obrazovnog rada. Vidjet će se da tome pridonosi i način izgradnje muzejske zgrade, tj. je li ona nastala adaptacijom ili je pak riječ o novoizgrađenoj muzejskoj arhitekturi. Vrlo često prostorna ograničenost muzeja rezultira time da oni nemaju mogućnost da se u potpunosti prilagode potrebama svojih korisnika. Međutim, tome će uvelike pridonositi i financijske mogućnosti od strane muzeja. Osim toga, vidjet će se koji su to prostori u muzejima važni za komunikaciju s posjetiteljima i ukazat će se na to koliko je važno za muzeje da imaju razrađen plan pristupa za sve posjetitelje, a posebno za osobe s invaliditetom.

U idućem potpoglavlju bit će riječi o muzejskom pedagogu, tj. o tome što sve podrazumijeva funkcija muzejskog pedagoga unutar muzeja, ali i o tome koliko je njegova uloga u muzeju važna kako bi se odgojno-obrazovna funkcija mogla kvalitetnije izvršavati. Zatim, uslijedit će potpoglavlje o muzejskom predmetu. U tom potpoglavlju vidjet će se koje su to važne funkcije muzejskih predmeta i što je to što ih čini vrijednim u muzejskom kontekstu. Muzejski predmeti su ono po čemu se muzeji izdvajaju u odnosu na druge odgojno-obrazovne ustanove. Tijekom odgojno-obrazovnog rada, oni se koriste kao sredstvo za komunikaciju s posjetiteljima. Stoga će iduće potpoglavlje biti posvećeno muzejskoj komunikaciji, tj. oblicima muzejske pedagoške komunikacije. Biti će više riječi o stručnom vodstvu, muzejskoj pedagoškoj radionici i muzejskoj publikaciji za djecu i mlade.

Zadnje potpoglavlje odnosi se na učenje u muzejima. Jednako kao što se za komunikaciju s posjetiteljima koriste muzejski predmeti, oni također pomažu i u prenošenju znanja te time postaju vrijedan pedagoški potencijal muzeja. Također, vidjet će se koje su to

ključne razlike između učenja u muzejima u odnosu na učenje u školama, ali i koje su to karakteristike učenja u muzejima. Naglasak će biti na učenju otkrivanjem, istraživačkom učenju, informalnom učenju te iskustvenom učenju.

2.1. *Muzejska arhitektura*

Muzeji su smješteni u zgradama koje možemo podijeliti u dvije osnovne kategorije, a to su: novoizgrađene muzejske zgrade i zgrade koje su adaptirane u muzeje. U novoizgrađene muzejske zgrade ubrajaju se povijesne građevine, moderne građevine i suvremene građevine koje su dizajnirane i izgrađene s određenom svrhom. S druge strane imamo muzejske zgrade koje su nastale adaptacijom već postojećih povijesnih i suvremenih građevina. To su građevine koje su izvorno bile korištene u različite svrhe (npr. za stanovanje, za javnu upotrebu, u industrijske svrhe, religiozne, vojne i dr.) i koje su metodom adaptacije u potpunosti ili djelomično prenamijenjene kako bi se koristile u muzejske svrhe (Ambrose, Paine, 2012).

Nadalje, važno je istaknuti kako je potrebno da forma muzejske zgrade slijedi njenu funkciju, tj. da veličina, podjela i potrebe prostora prvenstveno ovise o ciljevima zadacima i prioritetima svakog pojedinog muzeja. Mnogi muzeji su morali svoju formu i funkciju izmijeniti i prilagoditi kontekstu vremena i potrebama svojih posjetitelja (Ambrose i Paine, 2012). Razlog tome je što su upravo posjetitelji ti koji koriste ili će se koristiti uslugama i sadržajima muzeja jer „muzej je ustanova koja postoji da bi služila zajednici. Ona sabire, čuva i čini razumljivim, i kao bitni dio svoje funkcije, prezentira javnosti materijalna svjedočanstva koja se tiču čovjeka i prirode. Ona to radi tako da otvori mogućnost za izučavanje, edukaciju i uživanje“ (Maroević, 1993: 89). Kako bi muzej mogao služiti zajednici, potrebno je usmjeriti pažnju na prostore unutar muzeja koji se koriste za komunikaciju s posjetiteljima. To su javni prostori namijenjeni korisnicima muzeja: ulaz za posjetitelje, recepcija, garderoba, toalet, prostori za odgojno-obrazovni rad, maloprodajni objekti (npr. za kupnju ulaznica, suvenira ili publikacija), prostori za stalni postav i povremene izložbe, prostori za odmor (npr. restorani ili kavane) itd. (Ambrose, Paine, 2012).

Također, svaka bi muzejska ustanova, ako može, trebala imati posebnu prostoriju/e za odgojno-obrazovni rad. Taj je prostor namijenjen za provođenje pedagoškog rada u muzejima koji se provodi u suradnji s vrtićima, školama i drugim odgojno-obrazovnim ustanovama. Ta bi prostorija trebala sadržavati: ploču, projektor i materijale za rad (npr. boje i papire). Prostorija bi trebala stvoriti poticajnu okolinu za učenike kako oni ne bi takav prostor

povezivali sa školskom učionicom, već da im ostane u sjećanju kao nešto drugačije i uzbudljivije. Međutim, postoje muzeji koji nemaju mogućnosti osigurati posebnu prostoriju za učenje. Vrlo često se kao problem javlja nedostatak financijskih sredstva za uređenje takve prostorije od strane muzeja. Ako muzeji ne mogu osigurati takav prostor, oni bi trebali barem ponuditi osnovne materijale za rad poput papira i olovki (Ambrose, Paine, 2012).

S druge strane, kako bi potencijali muzejskih ustanova bili kvalitetno iskorišteni i kako bi ispunili svoju odgojno-obrazovnu funkciju, važno je da muzeji ispituju potrebe svojih posjetitelja, da provode evaluacije i da utvrde postoje li određene prepreke koje odvrćaju posjetitelje od posjeta muzeju. Ambrose i Paine (2012) ističu kako je potrebno da se osigura adekvatan pristup svim posjetiteljima i da se pritom uzimaju u obzir osobe s invaliditetom. Vrlo je važno da se uzme u obzir da postoje različiti oblici invaliditeta kod osoba, a neki od njih su: problemi s pokretljivošću, s oštećenjem vida, s oštećenjem sluha, s poteškoćama u učenju itd. Stoga je važno da muzeji prepoznaju moguće prepreke i probleme svojih posjetitelja te da nastoje izvršiti procjenu svih aspekata muzeja koji mogu stvoriti prepreke koje onemogućavaju pristup. U planu pristupa, muzeji bi mogli iznijeti moguće prepreke i objasniti kako planiraju prevladati ili umanjiti određene prepreke. Da bi u tome bili što uspješniji, potrebno je u sam postupak uključiti osobe s invaliditetom jer će jedino tako muzeji moći uspješno odgovoriti na njihove potrebe. Jedan od prijedloga za rješavanje ovog problema je da se razmotri mogućnost zapošljavanja osoba s invaliditetom kao osoblja ili volontera, ali i mogućnost organiziranja obuka za zaposlenike muzeja kako bi oni bili kvalitetno obučeni i pripremljeni za rad i pomoć posjetiteljima s invaliditetom (Ambrose, Paine, 2012). Ovaj problem je važno osvijestiti u muzejima kako bi svi posjetitelji imali jednake mogućnosti za korištenje muzejskih usluga, a da pritom ne dolazi do diskriminacije. Osim toga, neomogućavanje adekvatnog pristupa za sve posjetitelje u muzeju, može utjecati na izostanak njihove suradnje s pojedinim vrtićima i školama, ali i na nedovoljno iskorištavanje potencijala muzejskih ustanova u odgojno-obrazovne svrhe.

2.2. *Muzejski pedagog*

Pedagogija je uvedena u muzejsku struku 1922. godine otvaranjem prvog pedagoškog odjela u Kraljevskom muzeju povijesti i umjetnosti u Bruxellesu što je potaknulo stavljanje većeg naglaska na važnost organiziranja i sustavnog provođenja odgojno-obrazovnog rada u muzejima, s ciljem približavanja muzeja posjetiteljima. Zasluge u tome je imao Jean Capota. On je prepoznao dva temeljna aspekta djelovanja muzeja, a to su: znanstveno-istraživački

aspekt i komunikativni aspekt usmjeren prema muzejskim posjetiteljima. Osim Capote, veliku ulogu u promicanju muzejske pedagogije ima Međunarodni savjet muzeja (ICOM), odnosno ICOM-ov Odbor za edukaciju i kulturnu akciju (CECA) (Cukrov, 1997). Na ICOM-ovom međunarodnom simpoziju u Parizu (1964) raspravljalo se o temi „Obrazovanje i kulturna uloga u muzeju“ i donesena je preporuka o tome da bi svaki veći muzej trebao imati otvoreno radno mjesto za kustosa pedagoga ili da muzeji razmotre mogućnost organiziranja nastavnog centra zaduženog za provođenje mentorskog rada s pojedincima ili grupama, ali i za povremena izlaganja, putujuće izložbe i kontakte s učenicima, mladima i ostalim potencijalnim muzejskim posjetiteljima (Detling, 2011). Prema tome, muzejima se preporučuje da provode obrazovanje i obuku posjetitelja, da primjenjuju novi pristup učenju i poučavanju u muzejima. Zatim, da organiziraju odgojno-obrazovne aktivnosti u muzejima, ali i izvan njega i da surađuju s drugim institucijama koje se bave odgojno-obrazovnim radom (npr. s vrtićima, školama i fakultetima). Također, da razmotre mogućnost zapošljavanja muzejskog pedagoga koji će biti zadužen za provođenje odgojno-obrazovnog rada. Preporučuje se da on bude fakultetski obrazovan, po mogućnosti u jednoj od muzejskih disciplina (povijest umjetnosti, arheologija i dr.) (Cukrov, 1997).

Međutim, Detling (2010) ukazuje na prvi problem s kojim se muzejski pedagozi susreću, a to je nepostojanje adekvatnog formalnog obrazovanja. „Nepostojanje izobrazbe za rad u muzeju već u načelu degradira taj posao na razinu nečega što se, eto, uči u praksi brzo i valjda, bez po muke. Ili je muzejski posao tričarija, ili ga netko neozbiljno i neodgovorno takvim shvaća“ (Detling, 2011: 335-336). Iz tog razloga, potrebno je da muzeji osvijeste važnost osposobljavanja muzejskih stručnjaka za odgojno-obrazovni rad kako bi spriječili da pedagoški potencijali muzeja ostanu nedovoljno iskorišteni.

„Zadatak muzejskih pedagoga je upoznati sve posjetitelje, posebice one mlađe, da postoji još jedna od mogućnosti koje nudi ovaj svijet a to su muzeji: danas u novom ruhu s novim jezikom, novim slikama, novim objašnjenjima i novim pristupom“ (Škarić, 2002: 7). Prema tome, njihova zadaća je da u muzejima osmišljavaju, organiziraju i provode odgojno-obrazovni program koji uključuje vodstva, radionice i igraonice, a pored toga i predavanja, seminare i izdavanje publikacija prilagođenih dobnim skupinama, interesima i potrebama posjetitelja. Također je važno da muzejski pedagog surađuje s ostalim zaposlenicima u muzejima, a posebno s kustosima u postavljanju stalnog postava ili povremenih izložbi kako bi tako mogao zastupati interese šire publike (Detling, 2010).

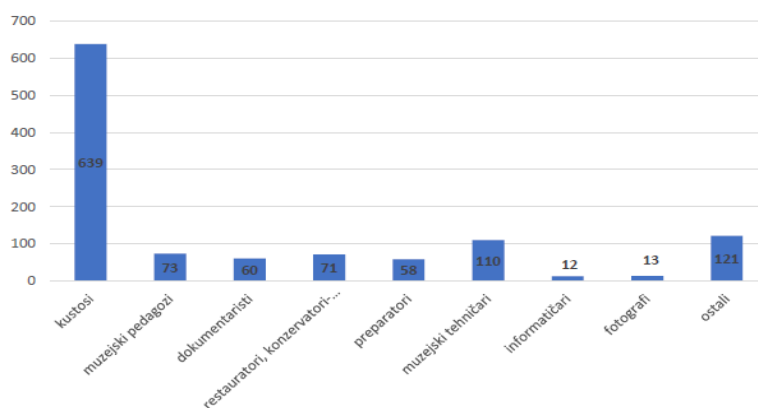
Osim toga, od muzejskog pedagoga se očekuje da surađuje s institucijama koje se bave odgojno-obrazovnim radom. Ambrose i Paine (2012) navode da bi muzejski pedagog trebao uspostaviti i održavati kontakte s lokalnim školama jer upravo ta suradnja predstavlja važan segment pedagoškog rada muzeja. Da bi u tome bio uspješan, muzejski pedagog bi se trebao pobrinuti da su škole upoznate s radom muzeja kako bi znale maksimalno iskoristiti njihove potencijale, ali također se očekuje i od muzeja da su upoznati s radom škola. Prema tome, muzejski pedagozi bi trebali preuzeti odgovornost utvrđivanja potreba škola i osiguravanja svih potrebnih koraka s ciljem zadovoljavanja utvrđenih potreba odgojno-obrazovnih ustanova. Veliku ulogu u tome ima dobra i uspješna komunikacija. Ona može pomoći nastavnicima da nauče kako koristiti muzejske usluge i sadržaje u svom radu, ali i muzejskim pedagozima da od njih doznaju što rade i poučavaju kako bi znali što im trebaju ponuditi i na koji način bi ih mogli privući (Ambrose, Paine, 2012).

Suradnja između muzeja i škola bi trebala biti obostrana. Pod tim se podrazumijeva da bi muzejski pedagozi trebali posjećivati škole u svrhu provođenja odgojno-obrazovnog rada, a ne samo škole muzeje. Pružanjem ove usluge, muzeji izlaze u susret školama koje nisu u mogućnosti posjetiti muzej, ali time mogu i potaknuti škole na posjet muzeju. Nažalost, jedan od problema na koji su ukazali Ambrose i Paine (2012) je taj što jako mali broj nastavnika nauči, u okviru svog obrazovanja, o tome kako iskoristiti potencijale muzeja u svom radu. Jedan od prijedloga kako bi se ovaj problem mogao riješiti je da muzeji organiziraju i ponude mogućnost obuke za nastavnike (Ambrose, Paine, 2012).

Kiurski (2017) predlaže da bi muzejski pedagozi trebali organizirati sastanke za predstavnike škola kako bi ih upoznali s odgojno-obrazovnim programom i kako bi mogli zajedno raditi na uspostavljanju korelacije muzejskog programa s nastavnim planom i programom škola. Osim toga, na tim sastancima bi se moglo raspravljati i o već realiziranim programima kako bi se utvrdilo jesu li svi kriteriji zadovoljeni i na čemu trebaju poraditi kako bi njihova buduća suradnja bila uspješnija.

Također, zadaća muzejskih pedagoga je da vode evidenciju posjetitelja kako bi poboljšali i unaprijedili kvalitetu odgojno-obrazovnog rada u muzejskim ustanovama (Detling, 2011). Osim evidencije, muzejski pedagozi provode i evaluaciju posjetitelja. Detling (2010) ističe da su evaluacije korisne muzejskim pedagozima jer im pomažu ispitati zadovoljstvo posjetitelja i provjeriti uspješnost i kvalitetu svog rada.

Struktura stručnih djelatnika

Napomena: dio navedenih zvanja se preklapa, s obzirom da dio djelatnika u muzejima ima dvojna zvanja - bilo da obavljaju oba posla ili su za oba zvanja polagali stručni ispit.

Slika 1. Broj i podjela stručnih djelatnika u muzejima RH u 2020. godini (URL 3)

Slika 1. prikazuje broj i podjelu stručnih djelatnika u muzejima prema Registru muzeja, galerija i zbirki RH za 2020. godinu. Podatci su objavljeni na web stranicama Muzejskog dokumentacijskog centra (MDC), a na temelju njih izračunati su postotci. Od ukupnog broja stručnih djelatnika (N=1161) u muzejima u Hrvatskoj (ne uključujući pripravnike), muzejski pedagozi čine $\approx 6\%$. Ti podatci su vrlo poražavajući jer pokazuju da iako su muzeji prepoznali važnost odgojno-obrazovne uloge kao jedan od bitnih čimbenika za daljnji razvoj i opstanak muzeja, mnogi od njih još uvijek nisu riješili problem zapošljavanja muzejskog pedagoga kao stručnjaka za kvalitetno i uspješno obavljanje te funkcije. Pored toga, u muzejima koji nemaju zaposlenog muzejskog pedagoga, njihovu funkciju najčešće obavljaju kustosi ili ostali stručni djelatnici muzeja. Više od polovice (55%) djelatnika u hrvatskim muzejima čine kustosi, a koji su u odnosu na ostale djelatnike u muzejima najviše zastupljeni (URL 3).

S druge strane, Šojat-Bikić i Mašić (2019) su ukazali na promjene koje su se dogodile nakon što je zvanje muzejskog pedagoga prvi put bilo uvršteno u Zakon o muzejima 1998. godine kao stručno muzejsko zvanje te navode podatak kako je 2015. godine došlo do izmjene u Zakonu prema kojoj muzejski pedagog prelazi u stručne poslove. Zatim, 2019. godine izvršena je ponovna promjena u Zakonu i posao muzejskog pedagoga prelazi u druge stručne poslove u muzejima. Ti podatci su vrlo zanimljivi jer nam pokazuju da muzeji u Hrvatskoj još uvijek nisu dovoljno prepoznali važnost uloge muzejskog pedagoga (Šojat-Bikić, Mašić, 2019).

2.3. *Muzejski predmet*

U 19. stoljeću dolazi do klasifikacije znanstvenih disciplina što je dovelo do klasifikacije muzeja na opće i specijalizirane. Specijalizirani muzeji su muzeji koji čuvaju i izlažu određenu vrstu muzejskih predmeta (Maroević, 1993). Prema tome, dijelimo ih na arheološke, etnografske, tehničke, povijesne, prirodoslovne, umjetničke i muzeje primijenjene umjetnosti te na ostale specijalizirane muzeje (Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije, 2006).

„Muzejski predmet temeljna je sastavnica muzejskog zbirnog fonda“ (Maroević, 2005: 54). Da bi postao predmetom baštine, muzejski predmet je potrebno izdvojiti iz njegovog primarnog ili arheološkog konteksta i prenijeti ga u muzeološki kontekst. Promjenom konteksta, muzejski predmeti dobivaju nove funkcije koje odgovaraju i funkciji muzeja, a to su informacijska i komunikacijska funkcija (Maroević, 2005). U muzejima se muzejski predmeti promatraju i proučavaju na drugačiji način jer im pristupamo kao izvoru informacija i mediju, tj. sredstvu za prijenos informacija. Specifični su po tome što svaki put iznova kada ih promatramo, možemo otkriti čitav niz novih informacija koje kriju u sebi (Maroević, 1993). Razlog tome je što “proces emitiranja informacija u dijalogu s predmetom baštine nikada ne završava, jer se u predmetu nalazi uvijek neka nova količina informacija koju će otkrivati nove generacije i pridodavati informacijama što su ih naslijedile iz prošlosti” (Maroević, 1993: 123). Muzejski predmet je i vrijedan izvor znanja jer u procesu otkrivanja informacija o muzejskim predmetima, istovremeno i učimo o njima. Glavnu ulogu u prijenosu znanja o muzejskim predmetima imaju muzejski stručnjaci (Maroević, 1993). Stoga može se reći da je muzejski predmet također jedan od važnih pedagoških potencijala muzeja.

Nadalje, Leinhardt i sur. (2002 navedeno u Kisovar-Ivanda, 2013) navode četiri osnovne karakteristike muzejskih predmeta, a to su: rezolucija i gustoća informacija, dimenzije, izvornost te vrijednost. Primjerice, osoba koja promatra fotografiju slike u knjizi ne može ju doživjeti na jednak način kao i kad to djelo gleda uživo u muzeju (npr. ne možemo vidjeti poteze kista, nanose boja i sl.). Također, kvaliteta fotografije može stvoriti krivu predodžbu o djelu ako to djelo nismo mogli vidjeti i doživjeti vizualno. To dolazi posebno do izražaja kad je u pitanju djelo kiparstva jer fotografija ne može dočarati stvarne dimenzije predmeta. Može se dogoditi da muzejski predmet, kada ga vidi u muzeju, na promatrača ostavi veći dojam nego sama fotografija. Promatranje predmeta u muzeju je jedini način da

promatrač postane svjestan njegove izvornosti i vrijednosti, tj. koliko su ti predmeti zapravo nesvakodnevnici, čudnovati, rijetki i autentični (Kisovar-Ivanda, 2014).

Muzejski predmeti, ako su izloženi u muzejima, čine dio stalnog postava ili se koriste kao izložci za muzejske izložbe. Dio muzejske građe koji nije izložen u muzejima se pohranjuje u muzejskim depoima, tj. spremištima i može se prema potrebi koristiti u odgojno-obrazovne svrhe. Ambrose i Paine (2012) navode da u dogovoru s muzejom, škole mogu zatražiti uslugu pozajmljivanja muzejskih predmeta. Predmeti iz muzejskih zbirki se posuđuju školama za kratki vremenski period na korištenje, što omogućuje nastavnicima uvođenje učenja posredstvom muzejskih predmeta u svoju uobičajenu nastavu. Prednost usluga najma je da se predmeti pohranjeni u depoima muzeja mogu koristiti u odgojno-obrazovne svrhe i da se na takav način može potaknuti nastavnike i učenike na posjet muzejskim ustanovama. Muzeji koji se odluče na ovaj tip usluge trebaju razmotriti i njene nedostatke. Jedan od glavnih nedostataka je činjenica da posuđivanje muzejskih predmeta na korištenje u školama može doprinijeti bržem propadanju tih predmeta, pa čak i do oštećenja istih. Osim toga, usluge pozajmljivanja predmeta zahtijevaju vrlo dugotrajnu administraciju i mogu biti vrlo skupe. Međutim, neki europski muzeji su se dosjetili ideje „pokretnih muzeja“ koji mogu pružiti mali uvid u muzej, npr. lokalnim školama ili školama u ruralnim područjima. Takvi muzeji su zamišljeni kao veliki kontejneri u kojima su smješteni muzejski predmeti (Ambrose, Paine, 2012). Muzeji bi mogli pružanjem ovih dviju usluga pomoći školama koje nisu u mogućnosti posjetiti muzej da tako dobivaju uvid u rad muzeja i da mogu vidjeti neke od muzejskih predmeta s kojima muzeji raspolažu.

2.4. *Muzejska komunikacija*

Muzejska komunikacija se ostvaruje kroz dijalog između istraživača i muzejskog predmeta, ali i putem publiciranja i izlaganja muzejskih predmeta. Dijalog je jedan od osnovnih oblika komunikacije u muzeju (Maroević, 1993). Pored toga, postoje i drugi načini pomoću kojih muzeji komuniciraju sa svojim korisnicima, a to su stručno vodstvo, muzejska pedagoška radionica i muzejska publikacija za djecu i mlade. Muzeji se njima koriste kako bi ispunili svoju odgojno-obrazovnu funkciju.

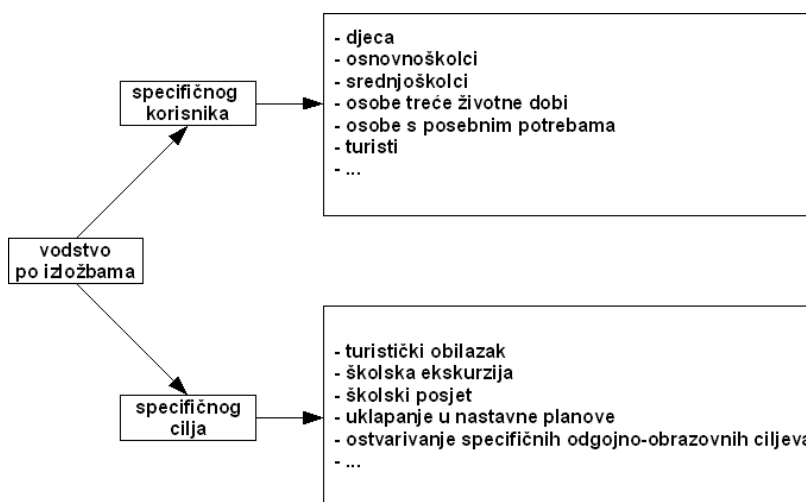
a) Stručno vodstvo

Stručno vodstvo je jedan od najučestalijih oblika komunikacije pomoću kojeg muzeji ostvaruju svoju odgojno-obrazovnu funkciju. U odnosu na druge odgojno-obrazovne

ustanove, muzeji su “idealno mjesto za stjecanje znanja, korisna nadopuna i nadogradnja školskim i drugim institucionalnim obrazovnim programima, ali i njihova alternativa, mjesto cjeloživotnog obrazovanja i kvalitetno provedenog slobodnog vremena” (Smetko, 2007: 61). Da bi muzeji mogli učinkovito iskoristiti pedagoške potencijale stručnog vodstva, potrebno je posvetiti pažnju u planiranju i osmišljavanju. To je zadaća muzejskog pedagoga koji preuzima odgovornost u prilagođavanju i koordiniranju stručnog vodstva. U teoriji vodstva bi trebali provoditi posebno pripremljeni muzejski vodiči, ali u praksi je situacija bitno drugačija pa tu funkciju najčešće obavlja muzejski pedagog. On preuzima ulogu interpretatora sadržaja izložbe tijekom vodstva i pritom uzima u obzir spoznajne mogućnosti i interese posjetitelja. Ako muzej nema zaposlenog muzejskog pedagoga, onda pak tu dužnost obnaša kustos i ostalo osoblje muzeja (Smetko, 2007; Detling, 2010).

Detling (2010) navodi da je za kvalitetu stručnog vodstva važna i izvedba, tj. da bi muzejski pedagog trebao pripaziti da se vodstvo ne temelji samo na frontalnom obliku rada kako bi se spriječila pasivna uloga posjetitelja kao slušača. Stoga predlaže da je potrebno da muzejski pedagozi koriste uz vodstvo i druge oblike komunikacije (npr. dijalog ili dramske tehnike) kojima se nastoji potaknuti sudjelovanje i veća aktivnost posjetitelja prilikom vodstva. Da bi vodstvo bilo efikasnije za sve sudionike, potrebno je pripaziti i na veličinu grupe. U pravilu muzeji ne dozvoljavaju grupe veće od 30 sudionika, tj. ne veće od jednog razreda, a razlog je taj što veličina grupe bitno utječe na kvalitetu rada u muzeju (Detling, 2010).

Slika 2. Klasifikacija vodstva po izložbama (Detling, 2009: 27)

Da bi vodstvo po muzeju bili uspješno, potrebno je da ih muzejski stručnjaci prilagode specifičnom korisniku (npr. djeci, učenicima osnovnih ili srednjih škola, osobama s invaliditetom i sl.) i specifičnom cilju posjeta (npr. školska ekskurzija, školski posjet, uklapanje u nastavni plan i program i sl.) (*Slika 2.*). Primjerice, može se dogoditi da školski posjet ne mora uključivati vodstvo kroz cijeli stalni postav ili izložbu već samo kroz dio stalnog postava ili izložbe da bi se uklopio u tematsku cjelinu i da bi se mogli zadovoljiti odgojno-obrazovni ciljevi. Pritom je također važno da škole kontaktiraju muzeje i da u suradnji s muzejskim pedagogom unaprijed dogovore cilj posjeta (Detling, 2010).

b) Muzejska pedagoška radionica

Pedagoška radionica je također jedan od oblika muzejske komunikacije. Ujedno je i jedan od najčešćih oblika odgojno-obrazovnog rada u muzejima. Ovakav oblik rad potiče i doprinosi cjelovitom rastu i razvoju svakog pojedinog sudionika. Razlog je taj što je fokus na procesu stjecanja određenih vještina kod sudionika, kako bi iste mogli praktično primjenjivati u svakodnevnom životu (npr. aktivnim se sudjelovanjem želi potaknuti sudionike da nastoje primijeniti to načelo i u svom životu) (Jindra, 2010).

Ono što karakterizira pedagošku radionicu je grupna interakcija. Tijekom radionice komunikacija između sudionika je kružna i postiže se tako da su sudionici smješteni u krug kako bi lakše komunicirali jedni s drugima i dijelili svoje spoznaje i iskustva (Jindra, 2010). “(...) da bi postalo učenje, iskustvo mora biti procesuirano. Taj proces transformacije iskustva u učenje upravo je najveći zadatak pedagoških radionica” (Jindra, 2010: 85), a postiže se kroz aktivno sudjelovanje i suradnički oblik učenja. Suradničko učenje karakterizira timski rad (rad u parovima ili rad u skupinama), a koji potiče sudionike da zajedno rade na rješavanju problema i donošenju odluka. Takav oblik učenja potiče divergentno mišljenje, kritičko razmišljanje, otvorenu komunikaciju, sudjelovanje u raspravama, preuzimanje odgovornosti, međusobno povjerenje itd. Kako bi rad na pedagoškoj radionici bio uspješan, potrebno je da se svi sudionici u muzeju osjećaju opušteno, sigurno i prihvaćeno (Buljubašić-Kuzmanović, 2006).

Pedagoške radionice su prvenstveno namijenjene djeci i mladima i muzeji ih provode u suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama (npr. s vrtićima i školama). Uloga muzejskog pedagoga je da prilikom osmišljavanja i planiranja pedagoške radionice uzme u obzir različite potrebe i interese posjetitelja. Primjerice, proces planiranja i programiranja radionice se treba

usmjeriti na odgojno-obrazovne ciljeve koje škole trebaju postići u okviru posjeta. Prema tome, prvo je potrebno da muzeji provedu istraživanje i analizu kako bi saznali potrebe škola i da potom kroz suradnju s nastavnicima zajedno uspostave i definiraju ciljeve radionice te odrede temu, sadržaje, materijale, metode rada, aktivnosti itd. (Martinko, 2012). Detling (2010) ističe da je proces pripreme rada u muzeju najdugotrajnija etapa koja iziskuje dobru organizaciju i komunikaciju između muzejskog pedagoga i nastavnika.

c) Muzejske publikacije za djecu i mlade

Muzejske publikacije za djecu i mlade su dio izdavačkog korpusa muzeja. Radovanlija Mileusnić (2014) tvrdi da je to ujedno i jedna od najzahtjevnijih zadataka muzejske izdavačke djelatnosti kojoj bi se trebala posvećivati puno veća pažnja. Razlog je taj da su one nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima ako pogledamo cjelokupnu izdavačku djelatnost muzeja. Međutim, “publikacije za djecu i mlade nužne su kao dio muzejske komunikacije kojima se toj ciljanoj skupini osigurava dostupnost znanja o muzeju i njegovu djelovanju te interpretacija građe sa specifičnim obrazovnim ciljevima” (Jelavić, 2014: 10). Stoga je važno da njihovi sadržaji budu prezentirani tako da su razumljivi i primjereni djeci i mladima, tj. da su prilagođeni određenoj dobnoj skupini kako bi pritom mogli zadovoljiti njihove interese i potrebe. Glavnu ulogu u osmišljavanju, pripremi i objavi odgojno-obrazovnih sadržaja imaju muzejski pedagozi (Jelavić, 2014).

Nadalje, muzejske publikacije za djecu i mlade se objavljuju u tiskanom i elektroničkom obliku (npr. na web stranicama muzeja) da bi bile dostupne korisnicima, a to mogu biti vodiči, katalozi, brošure, deplijani, letci, radni listići, slikovnice itd. (Jelavić, 2014). Ambrose i Paine (2012) smatraju kako muzej treba pomoći nastavnicima da ga mogu koristiti pružanjem materijala za učenje. Također, dostupnost materijala na web stranicama muzeja omogućuje nastavnicima da ih mogu preuzeti i koristiti u nastavi. Prema tome, muzeji bi se trebali prvo pobrinuti da pitaju lokalne škole što im je potrebno, prije samog kreiranja odgojno-obrazovnih materijala (Ambrose, Paine, 2012).

Da bi privukli posjete škola, muzeji bi trebali objaviti knjižicu s opisom usluga koje mogu ponuditi školama, ali te iste informacije potrebno je pružiti i na web stranicama muzeja. Muzejske knjižnice trebale bi uključivati informacije kao što su: ime i kontakt podatke muzejskog pedagoga, kako rezervirati posjet razreda, koje usluge su dostupne (posjeti, vodstva, događaji), koji sadržaji su dostupni posjetiteljskim skupinama: prostori za odgojno-

obrazovni rad, radni listovi, audiovizualni materijali itd., ali i informacije o pristupu što je vrlo važno zbog osoba s invaliditetom (Ambrose, Paine, 2012).

2.5. *Učenje u muzejima*

Učenje možemo definirati kao „aktivnost kojom pojedinac postiže relativno trajnu promjenu svog ponašanja i/ili razmišljanja. Promjene nastaju u interakciji s okolinom pod utjecajem primljenih i prerađenih informacija” (Detling, 2011: 338). Ono po čemu je učenje u muzeju bitno drugačije, a to Detling (2011) posebno naglašava, jest poticajna okolina, odnosno izrazito motivirajuće okruženje u kojem se uči posredstvom muzejski predmeta. Također, “učenje je vrlo važan proces neophodan svakom čovjeku da bi postao društveno biće. Cjelokupna kultura i umjetnost čovječanstva postoje zahvaljujući procesu učenja” (Brajčić i sur., 2013: 159). Prema tome, zadaća novih generacija je da koriste iskustva i znanja prethodnih generacija kako bi ih mogli obogatiti novim iskustvima i spoznajama te tako pridonijeti daljnjem razvoju znanosti, umjetnosti i kulture (Brajčić i sur., 2013).

S druge strane, Davis i Gardner (2004) navode kako su muzeji uspjeli postići individualni pristup učenju, tj. da se učenje u muzejima usmjeri na učenike, a što mnoge škole još uvijek nisu uspjele postići u svom radu. Jedan od razloga je taj što je rad u školama određen nastavnim planom i programom koji se razrađuje i definira na početku školske godine, stoga takvo obrazovanje nazivamo formalnim, dok se u muzejima pak odvija neformalno obrazovanje. Kiurski (2017) navodi i činjenicu da se učenje u muzejima odvija u vedroj i opuštenoj atmosferi u kojoj se želi učenike potaknuti na drugačije razmišljanje i nastoji se probuditi njihova znatiželja kako bi bili motiviraniji i spremniji za rad. Također naglašava da je cilj muzejskog učenja potaknuti stvaranje povezanosti i kontakta između promatrača i muzejskih predmeta pa se tako u muzejskim okolnostima “znanje stvara, a ne pruža u gotovom obliku” (2017: 87). Prema tome, od učenika se ne očekuje da nauče određene činjenice već se želi potaknuti njihov interes, da sami razmišljaju i donose zaključke. Međutim, to dovodi i do promjene uloge nastavnika koji više nije glavni prijenosnik i izvor znanja, već on postaje partner i savjetnik učenicima pri radu u muzeju i daje im uputstva za samostalni stvaralački, ali i istraživački rad (Kiurski, 2017).

Važno je spomenuti kako je u školama takav oblik učenja posredstvom stvarnih predmeta zamijenjen učenjem kroz korištenje školskih udžbenika. Osim propisanih udžbenika, škole također imaju određene definirane obrasce poput unaprijed zadanog trajanja

školskog sata, rasporeda sati, kriterija ocjenjivanja i sl., a kojima se vrlo često ograničava sloboda rada nastavnika.

Osim toga, razlikujemo četiri osnovne karakteristike učenja u muzeju, a to su: učenje otkrivanjem, istraživačko učenje, informalno učenje te iskustveno učenje.

a) Učenje otkrivanjem

“Dužnost je svakog pojedinca da upozna ostvarenja prethodnih generacija, da po njima spoznaje svoje kulturno i umjetničko nasljeđe, da se tim djelima koristi na svoje dobro i da ih čuva za sljedeće naraštaje” (Golob, Nataša, 2003 navedeno u Trškan, 2007: 207). Upravo je učenje otkrivanjem jedna od metoda kojom se koristimo kako bismo se mogli bolje upoznati s djelima prošlosti. Prema Kisovar-Ivanda (2013) učenje otkrivanjem se najuspješnije provodi u opuštenom, neformalnom okruženju gdje nema strogih i jasno definiranih granica između učenja i zabave. Osim toga, proces učenja otkrivanjem se temelji na aktivnostima učenika, a odvija se u neposrednoj komunikaciji s povijesnim izvorima. Povijesni izvori u muzejima su muzejski predmeti. Muzejski predmeti su specifični jer uz pomoć njih, učenici mogu lakše razumjeti mnoge činjenice npr. iz nastave povijesti i mogu im poslužiti kao izvrsna nadopuna znanja. Također, učenje posredstvom muzejskih predmeta će kod učenika probuditi njihov istraživački duh i time otvoriti prostor za promišljanje o mnogim pitanjima. Upravo to čini osnovu za učenje otkrivanjem (Detling, 2010).

Ova metoda se najčešće primjenjuje za učenje povijesti, tj. za otkrivanje prošlosti. Trškan (2007) navodi da bi učenici tijekom istraživanja prošlosti trebali samostalno ili uz pomoć pitanja otkrivati podatke o predmetu istraživanja (na primjer čemu je služio, kako je napravljen, zašto je napravljen i sl.). Predmet istraživanja mora biti točno određen, a prvi korak u istraživanju je sustavno opažanje predmeta. Tijekom učenja otkrivanjem, učenici bi trebali voditi bilješke kako bi se njima mogli koristiti prilikom interpretacije rezultata. Dok proučavaju predmet, učenici također nastoje otkriti podatke o različitim aspektima prošlosti u određenim razdobljima, a pritom se koriste i različitim izvorima kako bi mogli prepoznati sličnosti i razlike, otkriti uzroke i posljedice, vrijeme, promjene itd. (Trškan, 2007). Ovom metodom se želi potaknuti učenike da budu samostalni i slobodni u stjecanju znanja, a na nastavnicima i muzejskim pedagogima je odgovornost da im osiguraju uvjete za rad. Cilj ove metode je omogućiti učenicima bolje razumijevanje prošlosti (Jagić, 2010). Preduvjet za učenje metodom otkrivanja je da učenici već imaju određeni stupanj teorijskog znanja kako bi

onda mogli to znanje upotrijebiti prilikom samostalnog istraživanja i učenja u muzeju, tj. na kvalitetu rada u muzeju utjecati će dobra priprema učenika u učionicama prije posjeta. Osim toga, učenje otkrivanjem je specifično po tome jer pomaže učenicima nadopuniti i obogatiti svoje znanje, otkriti nove metode spoznavanja, i razviti i poboljšati svoje sposobnosti (Jagić, 2010).

b) Istraživačko učenje

Učenje u muzejima karakterizira i istraživačko učenje. To je metoda kojom učenici do novih spoznaja dolaze samostalnim istraživanjem. Kao i učenje metodom otkrivanja, istraživačko učenje podrazumijeva aktivnost učenika jer “znanje mora biti posljedica vlastitog opažanja i razmišljanja, a učenje mora imati karakter pronalaženja i otkrivanja” (Borić i sur., 2010: 362). Istraživačko učenje se temelji na rješavanju problema. Zadatak nastavnika i muzejskog pedagoga je osmisliti problem, osigurati učenicima potrebne materijale i uvjete za rad, zatim jasno definirati cilj istraživanja i usmjeravati učenike u radu. S druge strane, na učenicima je zadatak da samostalnim rješavanjem postavljenog zadatka dođu do rezultata istraživanja. Vlahović (2012) navodi kako se može dogoditi da rezultati učenja budu bitno drugačiji od onoga što je učitelj planirao i to smatra velikom prednošću ovakvog oblika učenja. Također je važno da tijekom istraživanja učenici dokumentiraju proces rada korištenjem bilježnice, fotoaparata, računala itd. Dakle, učenik je taj koji preuzima ulogu istraživača prošlosti, a znanje usvojeno na taj način lakše pamtimo i dugoročnije je (Ristić, 2010).

Borić i sur. (2010) tvrde kako je ova metoda specifična po tome jer pomaže učenicima osvijestiti činjenicu da ne postoje jednostavni točni odgovori i ako žele otkriti istinu da je potrebno da o njoj samostalno i aktivno promišljaju. Upravo je to ono što čini učenje u muzejima drugačijim od učenja u školama, jer naglasak u istraživačkom učenju nije na primanju gotovih informacija, već je cilj da učenik sudjeluje u procesu dolaženja do određenih spoznaja i da o njima samostalno donosi zaključke.

c) Informalno učenje

Učenje u muzeju karakterizira i informalno učenje. Falk i Dierking (1998 navedeno u Milutinović, 2010) koriste termin informalno isključivo kada je riječ o mjestu na kojem se učenje odvija, a kada je riječ o tipu učenja koriste termin “slobodan izbor”. S druge strane, Milutinović (2010) za termin informalno učenje upotrebljava naziv “spontano” učenje.

Nadalje, informalno učenje je specifično po tome što nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama. Također, nema postavljene i jasno definirane odgojno-obrazovne ciljeve što može rezultirati time da ishodi učenja budu potpuno neočekivani i iznenađujući. Informalno učenje nije vođeno već ovisi o angažmanu svake osobe, a sudjelovanje je dobrovoljno. Glavna metoda učenja, koja se koristi, je dijalog između sudionika s naglaskom na važnost poštivanja i uvažavanja mišljenja svih sudionika (Milutinović, 2010).

Kod informalno učenja “fokus je prvenstveno na samom procesu učenja, a ne na njegovom produktu (tačno-netočno)” (Milutinović, 2010: 220). Time se želi probuditi radoznalost i mašta kod sudionika da sami promišljaju, postavljaju pitanja i koriste svoje potencijale i sposobnosti kako bi samostalno mogli dolaziti do odgovora, a i kako bi mogli svoja iskustva i znanja dalje prenositi ostalim sudionicima. Upravo to ukazuje na činjenicu kako proces učenja nije samo ograničen na školske učionice, već se može javiti i u drugačijim okruženjima, a jedna od takvih okruženja su i muzejske ustanove (Milutinović, 2010).

d) Iskustveno učenje

“Susret s realnim, autentičnim predmetom u muzeju predstavlja osnovu za iskustveno doživljajno učenje, a doživljaj je uvijek popraćen određenom spoznajom i motoričkom aktivnošću” (Bognar, Matijević, 2005 navedeno u Detling, 2010: 261). Prema tome, može se reći da su muzeji idealna okruženja i za stvaranje iskustava i doživljaja, ali i za prijenos znanja. Cilj ove metode učenja je da posjetitelji obogate svoja iskustva i da im muzej pomogne u tome da steknu određeno znanje i prodube svoje razumijevanje kako bi mogli maksimalno uživati u onome što muzeji nude.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. *Predmet istraživanja*

Predmet ovoga istraživanja su mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe.

3.2. *Cilj istraživanja*

Primarni cilj ovoga istraživanja jest ispitati mišljenja i iskustva učitelj i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe. Istraživanjem se želi utvrditi kakva su razmišljanja učitelja i nastavnika o korištenju muzeja u odgojno-obrazovne svrhe i kakva su njihova dosadašnja iskustva. Također, cilj je otkriti izazove s kojima se učitelji i nastavnici susreću prilikom planiranja i osmišljavanja nastave u muzeju te uvidjeti što smatraju prednostima učenja u muzeju. Svrha istraživanja je dobiti što bolji uvid u praksu i ispitati mišljenja učitelja i nastavnika o prijedlozima pomoću kojih bi se mogla poboljšati i unaprijediti buduća suradnja.

3.3. *Zadaci istraživanja*

Sukladno predmetu i cilju istraživanja postavljeni su sljedeći zadaci:

1. Utvrditi mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe;
2. Utvrditi izazove/prepreke s kojima se učitelji i nastavnici susreću prilikom planiranja i osmišljavanja nastave u muzeju;
3. Ispitati mišljenja učitelja i nastavnika o prednostima učenja u muzeju;
4. Utvrditi mišljenja učitelja i nastavnika o prijedlozima/sugestijama kako poboljšati suradnju s muzejima;
5. Utvrditi postoje li razlike među odgovorima ispitanika na temelju radnog mjesta i godina nastavnog radnog staža u struci.

3.4. *Metoda i instrument istraživanja*

U provedenom istraživanju koristila se metoda anketiranja. Za potrebe ovog istraživanja originalno je osmišljen online anketni upitnik za učitelje i nastavnike (*Prilog 1.*). Ispitanici su trebali imati minimalno 5 godina nastavnog radnog staža u struci kako bi mogli sudjelovati u istraživanju. Također, od ispitanika se tražilo da se u svojim odgovorima referiraju na iskustva rada prije pandemije.

Upitnik je sadržavao ukupno 12 pitanja. Većina pitanja je bila zatvorenog tipa, dok su u nekim slučajevima ispitanici mogli sami napisati odgovor na otvoreni tip pitanja. U prvom dijelu anketnog upitnika su se nalazila pitanja koja su se odnosila na opće podatke o ispitanicima (spol, dob, radno mjesto, nastavni predmet/i koji/e poučava i godine nastavnog radnog staža u struci). Ispitanicima je bilo ponuđeno 5 pitanja, s tim da 4. pitanje nije bilo obvezno za sve sudionike i odnosilo se samo na učitelje predmetne nastave i nastavnike srednje škole. Nakon toga, uslijedilo je niz tvrdnji pomoću kojih su se nastojala ispitati mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe. Ispitanici su imali ponuđeno ukupno 38 tvrdnji. Korištena je Likertova skala (1 - U potpunosti se ne slažem, 2 - Ne slažem se, 3 - Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 - Slažem se, 5 - U potpunosti se slažem) i za svaku tvrdnju ispitanici su trebali označiti jedan odgovor kako bi izrazili stupanj svojeg slaganja ili neslaganja s pojedinom tvrdnjom. Na 8., 10. i 12. pitanje ispitanicima je bila ponuđena mogućnost da napišu odgovor ukoliko smatraju da je potrebno navesti nešto drugo što nije bilo navedeno u prethodnom pitanju, tj. tvrdnjama.

3.5. *Uzorak ispitanika*

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 122 ispitanika: učitelja i nastavnika OŠ i SŠ na području gradova Metkovića i Zadra.

Tablica 1. Struktura ispitanika prema spolu

Spol	Broj ispitanika
Muškarci	17 (13,93%)
Žene	105 (86,07%)
Ukupno	122 (100%)

Tablica 1. prikazuje strukturu ispitanika prema spolu iz čega je vidljivo da uzorak od 122 ispitanika obuhvaća 17 ($\approx 14\%$) ispitanika muškog spola i 105 (86%) ispitanika ženskog spola. U omjeru ispitanika prevladavaju žene, što se može opravdati time što su veći broj zaposlenih u školama žene. Također, prisutna je veća zastupljenost žena u visokom obrazovanju, a koje dominiraju na području društveno-humanističkih znanosti i u razrednoj nastavi. Osim toga, žene najčešće pokazuju veći odaziv i spremnost na sudjelovanje u istraživanjima, u odnosu na muškarce (Vrkić Dimić, Vidov, 2019).

Tablica 2. Dobna struktura ispitanika

Dob	Broj ispitanika
31-40	44 (36,06%)
41-50	43 (35,25%)
51-60	28 (22,95%)
60+	7 (5,74%)
Ukupno	122 (100%)

U Tablici 2. prikazana je dobna struktura ispitanika. Dob ispitanika u ovom istraživanju bila je u rasponu od 31 do 64 godine. Radi lakše obrade i prikaza podataka, odgovori ispitanika strukturirani su u 4 dobne skupine. Pritom je primijećena pravilna obrnuto proporcionalna distribucija ispitanika temeljem odnosa kronološke dobi i sudjelovanja u istraživanju: što je dob ispitanika veća – manja je njihova zastupljenost, a sa smanjenjem kronološke dobi ispitanika dolazi do njihove veće zastupljenosti u uzorku ispitanika. Dakle, najveći je broj mlađih ispitanika iz prve praćene dobne skupine (36%) te taj broj opada do posljednje praćene dobne skupine zaposlenika starijih od 60 godina života (≈6%).

Tablica 3. Struktura ispitanika prema radnom mjestu

Radno mjesto	Broj ispitanika
Učitelj razredne nastave	29 (23,77%)
Učitelj predmetne nastave	53 (43,44%)
Nastavnik srednje škole	40 (32,79%)
Ukupno	122 (100%)

Iz Tablice 3. možemo vidjeti strukturu ispitanika prema radnom mjestu. Najveći broj ispitanika u ovom istraživanju činili su učitelji i nastavnici zaposleni u osnovnim školama (≈67%), od čega je u ukupnom uzorku najveći broj ispitanika bio učitelja predmetne nastave, za kojima su slijedili srednjoškolski nastavnici. Na posljednjem su se mjestu našli učitelji razredne nastave; njihova najniža zastupljenost logički proizlazi iz odnosa njihova broja i broja predmetnih učitelja općenito zaposlenih u OŠ, pri čemu značajno brojčano dominiraju upravo predmetni učitelji. Također, priroda je posla učitelja razredne nastave takva da unutar prva 4 razreda OŠ poučava osnove predmeta iz različitih skupina nastavnih predmeta (izuzev vjeronauka i stranog jezika), što u praksi podrazumijeva manji broj široko profiliranih učitelja razredne u odnosu na usko specijalizirane učitelje predmetne nastave unutar osnovnih škola.

Tablica 4. Struktura ispitanika po skupinama nastavnih predmeta

Skupine nastavnih predmeta	Broj ispitanika
Razredna nastava	29 (23,77%)
Društveno-humanistička	47 (50,53%)
*engleski jezik i geografija	1 (1,08%)
Prirodoslovno-matematička	12 (12,90%)
*matematika i tehnička kultura	1 (1,08%)
*fizika i tehnička kultura	1 (1,08%)
Informatičko-tehnička	7 (7,53%)
Tjelesno-zdravstvena	2 (2,15%)
Umjetnička	12 (12,90%)
Strukovni predmeti	10 (10,75%)
Ukupno	122 (100%)

*nastavni predmeti koji se se ne mogu strukturirati u samo jednu skupinu nastavnih predmeta

Tablica 4. prikazuje strukturu ispitanika po skupinama nastavnih predmeta. Nastavni predmet/i koji/e učitelji i nastavnici poučavaju su prikazani u 7 skupina nastavnih predmeta. Nastavni predmeti koji se nisu mogli zbog preklapanja točno svrstati u samo 1 skupinu nastavnih predmeta, prikazani su izdvojeno u tablici. Od ukupnog broja ispitanika u ovom istraživanju, najveći postotak su činili nastavnici iz područja društveno-humanističke skupine nastavnih predmeta, a nakon kojih su slijedili učitelji razredne nastave. Uzrok tome može biti i tema istraživanja s kojom su se najbolje mogli povezati upravo ti ispitanici te je stoga njihov odaziv u ovom istraživanju bio najveći, s tim da treba naglasiti da su u istraživanju mogli sudjelovati nastavnici iz svih područja bez obzira koji predmet/e poučavaju. Također treba uzeti u obzir i to da su učitelji razredne nastave i nastavnici društveno-humanističke skupine nastavnih predmeta u odnosu na ostale djelatnike u OŠ i SŠ brojčano najzastupljeniji. Prema tome, očekivano je da su najmanji postotak činili nastavnici informatičko-tehničke i tjelesno-zdravstvene skupine nastavnih predmeta, a što logički proizlazi iz odnosa njihovog broja i broja ostalih zaposlenih djelatnika u OŠ i SŠ.

Tablica 5. Struktura ispitanika prema godinama nastavnog radnog staža u struci

Godine nastavnog radnog staža u struci	Broj ispitanika
od 5 do 10 godina	28 (22,95%)
od 10 do 20 godina	48 (39,34%)
više od 20 godina	46 (37,71%)
Ukupno	122 (100%)

Tablica 5. prikazuje strukturu ispitanika prema godinama nastavnog radnog staža u struci. Od ukupnog broja ispitanika u ovom istraživanju, gotovo podjednak broj su činili učitelji i nastavnici s nastavnim radnim stažom od 10 do 20 godina i više od 20 godina, dok su najmanje bili zastupljeni ispitanici s nastavnim radnim stažom od 5 do 10 godina. Ovakva distribucija podataka je u potpunosti opravdana, s obzirom da je preduvjet za ispunjavanje anketnog upitnika bio da ispitanik mora imati minimalno 5 godina nastavnog radnog staža u struci.

3.6. Postupak i tijek istraživanja

Istraživanje je provedeno u periodu od 27.04.2021 do 11.05.2021 putem online anketnog upitnika koji je napravljen u Google Documents aplikaciji. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 10 škola: 5 OŠ i 5 SŠ. U odabiru prigodnog uzorka za ovo istraživanja se pazilo da omjer ispitanih OŠ i SŠ bude podjednak. Također, pazilo se da u uzorku SŠ budu obuhvaćene 3 vrste SŠ: gimnazije, strukovne škole i umjetničke škole kako bi dobiveni podatci bili vjerodostojniji i raznolikiji te kako bi se dobio bolji uvid u temu istraživanja. Osim toga, postavljen je preduvjet za ispunjavanje anketnog upitnika kojim se od ispitanika tražilo da moraju imati minimalno 5 godina nastavnog radnog staža u struci ukoliko želi sudjelovati u istraživanju kako bi se izbjeglo referiranje ispitanika u odgovorima na trenutnu situaciju uzrokovanu pandemijom koronavirusa. Cilj istraživanja je bio da se dobiju podatci koji će se temeljiti na iskustvima učitelja i nastavnika prije pandemije.

Učitelji i nastavnici koji su bili voljni sudjelovati u ovom istraživanju, zaposleni su u OŠ i SŠ na području gradova Metkovića i Zadra. Od ukupno 5 OŠ, 2 su s područja grada Metkovića (Osnovna škola don Mihovila Pavlinovića i Osnovna škola Stjepana Radića), a 3 s područja grada Zadra (Osnovna škola Zadarski otoci, Osnovna škola Šime Budinića i Osnovna škola Petra Preradovića). Preostalih 5 škola su SŠ, 2 s područja grada Metkovića

(Gimnazija Metković i Srednja škola Metkovića) i 3 s područja grada Zadra (Gimnazija Jurja Barakovića, Obrtnička škola Gojka Matuline i Škola primijenjene umjetnosti i dizajna).

U svrhu ovoga istraživanja kontaktirani su ravnatelji ili pedagozi OŠ i SŠ na području gradova Metkovića i Zadra. Kontakt je ostvaren dijelom elektroničkom poštom, a dijelom telefonski u slučajevima kada na web stranicama škole nije bila navedena adresa elektroničke pošte ravnatelja ili pedagoga škole. Svim školama poslan je kratki upit za sudjelovanje u istraživanju u kojem je bila predstavljena tema i vrsta istraživanja. Također, bilo im je naglašeno da je sudjelovanje ispitanika u istraživanju anonimno i dobrovoljno te da će prikupljeni podaci biti korišteni samo za potrebe ovog istraživanja. Nakon dobivenog odobrenja od strane ravnatelja ili pedagoga, svim školama poslan je link elektroničkom poštom kako bi njihovi učitelji i nastavnici mogli pristupiti ispunjavanju anketnog upitnika. Gotovo sve škole su vrlo pozitivno reagirale na upit i prihvatile su sudjelovanje u istraživanju. Međutim, velika većina ravnatelja i pedagoga su istaknuli kako su učitelji i nastavnici preopterećeni online nastavnim te da nisu sigurni koliko će biti voljni ispuniti anketu.

3.7. *Obrada podataka*

Prikupljeni podaci su se obrađivali u programu Microsoft Excel 2010. Pomoću tog programa izračunate su frekvencije (f), postotci frekvencija odgovora (%), aritmetičke sredine (M) i standardne devijacije (SD), a dobiveni rezultati su prikazani u tablicama.

4. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Analiza i interpretacija rezultata istraživanja napravljeni su prema prethodno postavljenim zadacima istraživanja.

4.1. Mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe

Prvi zadatak istraživanje je bio utvrditi mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe. Ispitanici su imali ponuđeno ukupno 19 tvrdnji i za svaku tvrdnju su mogli izraziti svoj stupanj ne/slaganja u rasponu od 1 do 5. Od ukupno 19 tvrdnji, 3 tvrdnje su bile negacijske te zahtijevaju obrnutu interpretaciju u odnosu na afirmativne tvrdnje, a riječ je o tvrdnjama pod rednim brojem 5, 6 i 7. Dobiveni rezultati su prikazani u tablicama. Radi lakše analize i interpretacije rezultata istraživanja, u *Tablici 6.* su prikazane afirmativne tvrdnje, a u *Tablici 7.* negacijske tvrdnje.

Tablica 6. Mišljenja i iskustva ispitanika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem f(%)	Ne slažem se f(%)	Niti se slažem, niti se ne slažem f(%)	Slažem se f(%)	U potpunosti se slažem f(%)	M	SD
1. Do sada sam već provodio/la nastavu u muzeju.	26(21,31)	16(13,11)	17(13,93)	38(31,15)	25(20,49)	3,16	1,44
2. Posjet muzeju se pokazao uspješnim u mom radu.	19(15,57)	12(9,84)	21(17,21)	39(31,97)	31(25,41)	3,42	1,37
3. Rado posjećujem muzej sa svojim učenicima.	15(12,30)	9(7,38)	27(22,13)	44(36,07)	27(22,13)	3,48	1,26
4. Nastavu u muzeju bi trebalo češće provoditi.	10(8,20)	2(1,64)	26(21,31)	47(38,52)	37(30,33)	3,81	1,13
8. Formalno obrazovanje je važnije od neformalnog/informalnog obrazovanja koje se provodi u muzejima.	17(13,93)	59(48,36)	27(22,13)	13(10,63)	6(4,92)	2,44	1,02
9. Pronalazim informacije o aktivnostima u muzejima na njihovim web stranicama.	8(6,56)	16(13,11)	22(18,03)	53(43,44)	23(18,85)	3,55	1,13
10. Cijenim muzeje koji imaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	6(4,92)	7(5,74)	17(13,93)	47(38,52)	45(36,89)	3,97	1,09

11. Koristim muzejske materijale u nastavi.	16(13,11)	22(18,03)	35(28,69)	35(28,69)	14(11,48)	3,07	1,20
12. Muzejske publikacije za djecu i mlade su nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima.	11(9,02)	17(13,93)	31(25,41)	46(37,70)	17(13,93)	3,34	1,15
13. Cilj posjeta unaprijed dogovaram s muzejima.	9(7,38)	6(4,92)	26(21,31)	47(38,52)	34(27,87)	3,75	1,13
14. Muzeji se vrlo rado prilagođavaju potrebama škola.	8(6,56)	4(3,28)	36(29,51)	55(45,08)	19(15,57)	3,60	1,01
15. Na kvalitetu rada u muzeju utječe priprema učenika prije posjeta.	12(9,84)	3(2,46)	21(17,21)	55(45,08)	31(25,41)	3,74	1,16
16. Muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima.	6(4,92)	5(4,10)	38(31,15)	54(44,26)	19(15,77)	3,61	0,96
17. Stručna vodstva u muzejima se temelje na frontalnom obliku rada, čime se ne potiče učenike na aktivno sudjelovanje.	13(10,66)	30(24,59)	39(31,97)	30(24,59)	10(8,20)	2,95	1,12
18. Pedagoška radionica doprinosi osobnom rastu i razvoju učenika.	8(6,56)	1(0,82)	18(14,75)	53(43,44)	42(34,43)	3,98	1,06
19. Pedagoška radionica doprinosi stjecanju određenih vještina kod učenika koje su primjenjive u svakodnevnom životu.	7(5,74)	2(1,64)	17(13,93)	55(45,08)	41(33,61)	3,99	1,03

Rezultati istraživanja pokazuju da je raspon vrijednosti na gotovo svim česticama maksimalan, tj. da dobro pokrivaju svaki stupanj odgovora (1-5). S obzirom na učestalost odabira pojedinih stupnjeva odgovora, ispitanici su u većini slučajeva odabirali vrijednost 4, tj. odgovor „Slažem se“. Prema tome, distribucija podataka na skali je nepravilna jer u svojim odgovorima ispitanici uglavnom naginju udesno na distribuciji i iskazuju pozitivan stav na većinu tvrdnji.

Dobiveni rezultati u *Tablici 6.* također pokazuju da se raspon središnje prosječne vrijednosti kreće od $M=2,44$ do $M=3,99$. Ukupna središnja prosječna vrijednost iznosi 3,5 što dodatno potvrđuje to da je većina ispitanika uglavnom pozitivno vrednovala anketne čestice, a koje se odnose na korištenje muzejskih potencijala i datosti. Prema ukupnoj standardnoj devijaciji koja iznosi 1,14 može se zaključiti da su odgovori ispitanika raspršeni, tj. da se u svojim mišljenjima ispitanici značajno razlikuju. Kod određenog broja tvrdnji je prisutno

neizjašnjavanje stava ispitanika prema korištenju muzejskih potencijala i datosti u nastave svrhe, a to se najbolje vidi u tvrdnjama pod rednim brojem 11, 14, 16 i 17. Gotovo trećina ispitanika je u navedenim tvrdnjama odabrala srednji stupanj odgovora.

Najviše vrednovana je anketna čestica koja govori u prilog pozitivnog iskorištavanja kapaciteta pedagoških radionica organiziranih u muzejima s naglaskom na potencijal razvijanja konkretnih vještina učenika, a koje svoju primjenu pronalaze u stvarnom životu ($M=3,99$, $SD=1,03$). Iako se gotovo 79% ispitanika s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže, zabrinjava značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju ne iskazuju svoj stav te biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 14\%$), kao i $\approx 7\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu. Opisana se čestica logički i sadržajno nadovezuje na tvrdnju koja svjedoči o doprinosu pedagoških radionica osobnom rastu i razvoju učenika ($M=3,98$, $SD=1,06$). U prilog njihovoj povezanosti govore i podatci o distribuciji odgovora na anketnoj 5-stupanjskoj skali: uz gotovo istovjetne rezultate izračuna središnje prosječne vrijednosti te raspršenja rezultata, navedeni odgovori prate također gotovo identičnu distribuciju odabira pojedinih stupnjeva odgovora. Vrlo slična distribucija odgovora uočena je i kod treće po redu pozitivno vrednovane čestice; slijedom prethodno komentiranih rezultata logično se pokazuje da nastavnici visoko cijene upravo one muzeje koji imaju zaposlene muzejske pedagoge ($M=3,97$, $SD=1,09$), svjesni njihove važnosti kod osmišljavanja i realizacije pedagoških radionica u muzejima. Ovi su podatci neposredan prilog argumentaciji o pedagoškom značaju, čak i nužnosti, zapošljavanja kompetentnih muzejskih pedagoga koji suradnjom s nastavnicima organiziranom kroz muzejske pedagoške radionice iskorištavaju potencijale muzeja pritom doprinoseći ukupnom osobnom rastu i razvoju učenika, kao i razvijanju nekih specifičnih vještina korisnih učenicima u svakodnevnom životu.

Srednje vrednovana je anketna čestica koja govori u prilog nedovoljnom iskorištavanju muzejskih potencijala, a odnosi se na provođenje nastave u muzeju ($M=3,16$, $SD=1,44$). Iako se polovica ispitanika ($\approx 52\%$) slaže ili potpuno slaže s tvrdnjom da su dosad već provodili nastavu u muzeju, zabrinjava značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju ne iskazuju svoj stav te biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 14\%$), kao i $\approx 34\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu. Na ovu česticu se sadržajno i logički nadovezuje tvrdnja koja govori o uspješnom doprinosu muzejskih posjeta odgojno-obrazovnom radu ($M=3,42$, $SD=1,37$). Međutim, u odnosu na prethodnu tvrdnju mogu se uočiti razlike u distribuciji odgovora na anketnoj 5-stupanjskoj skali te u izračunima središnje

prosječne vrijednosti. Ono što ih povezuje je to da ove čestice pokazuju najveće raspršenje podataka, tj. pokazuju najveće neslaganje u mišljenjima ispitanika.

Najmanje vrednovana je anketna čestica koja ukazuje na važnost jednakog tretiranja formalno, neformalnog i informalnog obrazovanja, tj. govori u prilog tome da formalno obrazovanje ne možemo smatrati važnijim i vrijednijim od neformalno i informalno obrazovanja ($M=2,44$, $SD=1,02$). Iako se 62% ispitanika s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu, iznenađuje značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju ne iskazuju svoj stav te biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 22\%$), ali i $\approx 16\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže. Ovi podatci sugeriraju da je nužno unutar škola osvijestiti važnost da za izgrađivanje znanja nije dostatan samo jedan oblik obrazovanja, već da je potrebno uz formalno obrazovanje koristiti i neformalne/informalne oblike obrazovanja kao što su muzeji.

Tablica 7. Mišljenja i iskustva ispitanika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem f(%)	Ne slažem se f(%)	Niti se slažem, niti se ne slažem f(%)	Slažem se f(%)	U potpunosti se slažem f(%)	M	SD
5. Nastavu u muzeju ne provodim jer nije moguće povezati gradivo predmeta sa sadržajima u muzeju.	36(29,51)	42(34,43)	23(18,85)	17(13,93)	4(3,28)	2,27	1,12
6. Učenje u muzejima ne može zamijeniti učenje u školi.	20(16,39)	29(23,77)	40(32,79)	21(17,21)	12(9,84)	2,80	1,19
7. Učenje u muzejima nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama pa zbog toga učenici manje nauče.	22(18,03)	43(35,25)	35(28,69)	20(16,39)	2(1,64)	2,48	1,02

Dobiveni podatci pokazuju da je raspon vrijednosti na gotovo svim česticama maksimalan, tj. da dobro pokrivaju svaki stupanj odgovora (1-5). S obzirom na učestalost odabira pojedinih stupnjeva odgovora, ispitanici su u većini slučajeva odabirali vrijednosti 2 i 3, tj. odgovore „Ne slažem se“ i „Niti se slažem, niti se ne slažem“. Prema tome, distribucija podataka na skali je nepravilna jer u svojim odgovorima ispitanici naginju ulijevo na distribuciji i uglavnom iskazuju neutralan ili negativan stav prema tvrdnjama.

Također, podatci u *Tablici 7.* pokazuju da se raspon središnje prosječne vrijednosti kreće od $M=2,27$ do $M=2,80$. Ukupna središnja prosječna vrijednost iznosi 2,52 što ukazuje na to da su ispitanici uglavnom odabirali srednji stupanj odgovora. Prema ukupnoj standardnoj devijaciji koja iznosi 1,11 može se zaključiti da su odgovori ispitanika raspršeni, tj. da se u svojim mišljenjima ispitanici značajno razlikuju.

Osim toga, prisutno je neizjašnjavanje stava ispitanika prema korištenju potencijala i datosti muzeja u nastave svrhe, a to se najbolje vidi kod tvrdnje s najvećim prosječnim rezultatom ($M=2,80$) i najvećim raspršenjem ($SD=1,19$). Iako je trećina ispitanika ($\approx 33\%$) za ovu tvrdnju odabrala srednji stupanj odgovora, značajan broj ispitanika ($\approx 40\%$) se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu, dok je $\approx 27\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže. Ovi podatci govore u prilog tome da određena skupina ispitanika pozitivno vrednuje muzeje kao mjesto učenja, ali pritom ne smatraju da bi muzeji trebali biti primarno mjesto učenja već da bi trebali služiti kao izvrsna nadogradnja školskom znanju.

Najviše vrednovana je anketna čestica koja ukazuje na to da nemogućnost povezivanja nastavnog gradiva sa sadržajima u muzeju, ispitanicima ne predstavlja problem u korištenju muzejskih potencijala i datosti ($M=2,27$, $SD=1,12$). Iako se $\approx 66\%$ ispitanika djelomično ili u potpunosti ne slažu, zabrinjava značajan broj ispitanika koji za ovu tvrdnju biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 19\%$), kao i $\approx 17\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže. Ovi podatci također ukazuju na to da ipak znatan broj ispitanika vidi kao problem korištenja muzeja u nemogućnosti povezivanja gradiva predmeta koji/e poučava u školi. Stoga je nužno da se nastavnicima pruži mogućnost izobrazbe iz područja muzejske pedagogije, a koja bi se mogla organizirati u sklopu muzeja za one nastavnike koji nisu imali mogućnosti da tijekom školovanja mogu steći određene kompetencije na koji način bi se mogli koristiti muzejski sadržaji. Osim toga, trebalo bi se pomoći i budućim nastavnicima kako se ne bi dolazilo do ovakvih ili sličnih problema, a koji rezultiraju nedovoljnim korištenjem muzejskih potencijala. Jedan od prijedloga bi mogao biti da se na sveučilištima uvedu kolegiji iz područja muzejske pedagogije u okviru obrazovanja za nastavnike.

4.2. Izazovi/prepreke s kojima se učitelji i nastavnici susreću prilikom planiranja i osmišljavanja nastave u muzeju

Drugi zadatak istraživanja je bio utvrditi izazove/prepreke s kojima se učitelji i nastavnici susreću prilikom planiranja i osmišljavanja nastave u muzeju. Ispitanici su imali ponuđeno ukupno 7 tvrdnji i za svaku tvrdnju su mogli izraziti stupanj ne/slaganja u rasponu

od 1 do 5. Od ukupno 7 tvrdnji, samo 1 tvrdnja je afirmativna, dok su ostale tvrdnje negacijske i prema tome zahtijevaju obrnutu interpretaciju u odnosu na afirmativne tvrdnje. Dobiveni rezultati su prikazani u tablicama. Radi lakše analize i interpretacije rezultata istraživanja, u *Tablici 8.* su prikazane negacijske tvrdnje, a u *Tablici 9.* afirmativne tvrdnje.

Tablica 8. Stavovi ispitanika o preprekama u planiranju i osmišljavanju nastave u muzeju (negacijske tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem f(%)	Ne slažem se f(%)	Niti se slažem, niti se ne slažem f(%)	Slažem se f(%)	U potpunosti se slažem f(%)	M	SD
1. Muzeji nemaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	6(4,92)	16(13,11)	51(41,80)	40(32,79)	9(7,38)	3,25	0,94
3. Nedovoljno sam informiran/a o aktivnostima i mogućnostima muzeja.	7(5,74)	32(26,23)	36(29,51)	40(32,79)	7(5,74)	3,07	1,02
4. Ne postoji mogućnost uklapanja muzejskih sadržaja u nastavni program nastavnog/ih predmeta koje/g poučavam.	32(26,23)	53(43,44)	28(22,59)	7(5,74)	2(1,64)	2,13	0,92
5. Zbog nedostatka vremena, nisam u mogućnosti provoditi nastavu u muzeju.	14(11,48)	31(25,41)	46(37,70)	26(21,31)	5(4,10)	2,81	1,03
6. Muzeji nude premalo odgojno-obrazovnog programa.	14(11,48)	50(40,98)	42(36,89)	15(12,30)	1(0,82)	2,5	0,88
7. Muzeji nemaju riješen fizički pristup za učenike s invaliditetom.	13(10,66)	37(30,33)	54(44,26)	13(10,66)	5(4,10)	2,67	0,94

Rezultati istraživanja pokazuju da je raspon vrijednosti na gotovo svim česticama maksimalan, tj. da dobro pokrivaju svaki stupanj odgovora (1-5). S obzirom na učestalost odabira pojedinih stupnjeva odgovora, ispitanici su u većini slučajeva odabirali vrijednosti 2 i 3, tj. odgovore „Ne slažem se“ i „Niti se slaže, niti se ne slažem“. Prema tome, distribucija podataka na skali je uglavnom nepravilna jer u svojim odgovorima ispitanici naginju ulijevo na distribuciji te iskazuju neutralan ili negativan stav prema tvrdnjama.

Dobiveni rezultati također pokazuju da se raspon središnje prosječne vrijednosti kreće od $M=2,13$ do $M=3,25$. Ukupna središnja prosječna vrijednost iznosi 2,74 što znači da su ispitanici u većini slučajeva birali srednji stupanj odgovora i na taj način su ostali neizjašnjeni po pitanju svojih stavova prema izazovima/preprekama u planiranju i osmišljavanju nastave u

muzeju. Prema ukupnoj standardnoj devijaciji koja iznosi 0,95 može se zaključiti da odgovori ispitanika nisu raspršeni, tj. da se u svojim mišljenjima ispitanici značajno ne razlikuju.

Najviše vrednovana je anketna čestica koja ukazuje na to da ispitanici ne prepoznaju kao prepreku u planiranju i provođenju nastave u muzeju nemogućnost povezivanja muzejskog sadržaja s nastavnim programom nastavnog/ih predmeta koji/e poučavaju u školi ($M=2,13$, $SD=0,92$). Iako se gotovo 70% ispitanika s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu, zabrinjava značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju ne iskazuju svoj stav te biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 23\%$), kao i $\approx 7\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže. Druga po redu pozitivno vrednovana je anketna čestica koja pokazuje da ispitanicima u provođenju nastave u muzeju problem ne predstavlja količina odgojno-obrazovnog programa kojima muzeji raspolažu ($M=2,5$, $SD=0,88$). Iako se $\approx 62\%$ ispitanika izjasnilo kako se djelomično ili u potpunosti ne slažu s ovom tvrdnjom, s druge strane iznenađuje značajan broj ispitanika koji su ostali neizjašnjeni po pitanju svojih stavova ($\approx 37\%$), ali i $\approx 13\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže. Kod ostalih tvrdnji ispitanici su uglavnom češće odabirali srednji stupanj odgovora te je zabilježen najveći postotak odgovora upravo za tu vrijednost. Riječ je o tvrdnjama pod rednim brojem 1, 3, 5 i 7.

Tablica 9. Stavovi ispitanika o preprekama u planiranju i osmišljavanju nastave u muzeju (afirmativne tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem f(%)	Ne slažem se f(%)	Niti se slažem, niti se ne slažem f(%)	Slažem se f(%)	U potpunosti se slažem f(%)	M	SD
2. Posjet muzeju zahtijeva dugotrajno i detaljno planiranje.	7(5,74)	27(22,13)	27(22,13)	55(45,08)	6(4,92)	3,21	1,03

Anketna čestica u *Tablici 9.* je izdvojena iz prethodne tablice jer je riječ o afirmativnoj tvrdnji. S obzirom na učestalost odabira pojedinih stupnjeva odgovora, ispitanici su za ovu tvrdnju uglavnom odabirali vrijednost 2, tj. odgovor „Slažem se“. Prema tome, distribucija podataka na skali je nepravilna jer u svojim odgovorima ispitanici naginju udesno na distribuciji te iskazuju pozitivan stav prema tvrdnji. Središnja prosječna vrijednost za ovu česticu iznosi 3,21 što potvrđuje činjenicu da je veći broj ispitanika pozitivno vrednovao česticu. Iz vrijednosti standardne devijacije se može zaključiti da su podatci raspršeni, tj. da se ispitanici u svojim odgovorima razlikuju. 50% ispitanika je pozitivno vrednovalo ovu česticu, a što govorili u prilog tome da oni vide prepreku u provođenju nastave u muzeju u planiranju posjeta muzeju koji zahtijeva dugotrajno i detaljno planiranje ($M=3,21$, $SD=1,03$). Iako se

≈28% ispitanika djelomično ili u potpunosti ne slažu, iznenađuje značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju ne iskazuje svoj stav te biraju srednji stupanj odgovora (≈22%). Ovi podatci potvrđuju Detlingov stav o tome da je proces pripreme rada u muzeju ujedno i najzahtjevnija etapa koja iziskuje obostranu suradnju između muzejskog pedagoga i nastavnika (2010). Prema tome, može se reći da je očekivano da nastavnici kao problem u planiranju nastave vide upravo u procesu pripreme posjeta koji zahtijeva kvalitetnu organizaciju i dobru komunikaciju kako bi se posjet mogao što uspješnije realizirati.

U okviru ovog zadatka ispitanicima je bilo ponuđeno pitanje otvorenog tipa u kojem se tražilo da navedu ukoliko smatraju nešto drugo preprekom za planiranje nastave u muzeju. Od ukupno 122 ispitanika, 16 učitelja i nastavnika je odgovorili na ovo pitanje. Odgovori ispitanika bili su:

„Često je prepreka financiranje (npr. ulaznica) odlaska u muzej (posebno kod učenika od 5. do 8. razreda) jer se u gotovo sve muzeje plaća ulaznica. Na tom planu bi možda trebalo nastavnicima i učenicima izaći u susret jer i u kurikulumu likovne kulture se preporuča da bi učenici bar jedan put godišnje trebali imati posjet muzeju.“

„Učenici sami moraju snositi troškove odlaska do destinacije i ulaza u muzeje. Zbog nemogućnosti održavanja nastave drugih predmeta u vrijeme odlaska u muzej, nastava se mora održati tijekom vikenda kad učenici nemaju osiguran autobusni prijevoz do škole. Vikendom često muzeji imaju skraćeno radno vrijeme.“

„Nedostatak muzeja u malim gradovima, te organizacija odlaska u drugi grad.“

„Moguća je i prepreka dostupnost muzeja u mjestu gdje se škola nalazi.“

„Organizacija prijevoza za učenike ukoliko je muzej udaljeniji.“

„Nije planirana nastava u muzeju iz predmeta matematika.“

„Velika udaljenost Metković i npr. Tehničkog muzeja Nikola Tesla.“

„Roditeljske privole (puno papirologije).“

„Prvo bi trebali imati odgovarajući muzej u okolici.“

„Plaćanje ulaska koje moraju nadoknaditi roditelji.“

„Vrijeme i termini zbog rasporeda u školi.“

„Udaljenost od škole.“

„Prijevoz do muzeja.“

„Udaljenost, cijena.“

„Potrebna je dobra volja i zainteresirani učitelj koji voli muzeje i to prenosi svojim učenicima.“

„Nema nikakve prepreke, pozdravljam posjete Muzejima, trebalo bi ih biti puno više.“

Iz dobivenih odgovora može se zaključiti da postoje brojni problemi koji ispitanicima predstavljaju izazove u planiranju posjeta muzeju. Troškovi posjeta i organiziranje prijevoza za učenike jedni su od najčešćih razloga koje su ispitanici navodili. Također problem vide u nedovoljnom broju muzeja u malim gradovima i u nemogućnosti odlaska u muzej s učenicima u vrijeme održavanja nastave. Prema tome, organiziranje posjeta bi se trebalo održavati vikendom, međutim kao problem se javlja skraćeno radno vrijeme muzeja tijekom vikenda. Osim toga, da bi učenik mogao prisustvovati nastavi u muzeji za to mora dobiti odobrenje od strane svog roditelja i/ili skrbnika. Ovi podaci su zabrinjavajući i ukazuju na postojanje brojnih prepreka koje mogu utjecati na izostanak suradnje, ali i na nedovoljno korištenje muzejskih potencijala.

Ovi rezultati su očekivani i u skladu su s rezultatima istraživanja koje su proveli Borac i Dujmović (2015). U svom istraživanju, oni su utvrdili da su glavni uzroci zbog kojih nastavnici ne posjećuju muzeje: preopterećenost nastavnim planom i programom, ali i kompliciranost organiziranja izvanučioničke nastave te troškovi posjeta muzejima. S druge strane, razlog nedostatka muzeja u malim gradovima se može opravdati činjenicom da su u ovom istraživanju uzorkom bili obuhvaćeni ispitanici zaposleni u osnovnim i srednjim školama na području gradova Metkovića i Zadra. Grad Zadar raspolaže s puno većim brojem muzeja što daje veće mogućnosti učiteljima i nastavnicima u provođenju nastave u muzejima. Međutim, to nije slučaj i u gradu Metkoviću koji ima samo 1 muzej, a što otežava izvođenje nastave u muzeju zbog ograničenog broja muzejskih ustanova u mjestu gdje se nalazi škola.

Osim toga, zanimljivo je istaknuti odgovor jednog od ispitanika koji problem vidi u tome što nastava u muzeju nije predviđena iz predmeta matematike. Na taj problem je ukazao

i Dujmović (2017), koji tvrdi da se u „Nacionalnom okvirnom kurikulumu“ muzej spominje samo u okviru društveno-humanističkog i umjetničkog područja što vidi kao veliki nedostatak i stoga smatra da je potrebno osvijestiti važnost muzeja i poticati posjete muzejima i unutar drugih područja. Može se reći kako je mišljenje ispitanika u potpunosti opravdano ako uzmemo u obzir prethodno navedene činjenice. Također, ovaj podatak ukazuje na postojanje problema u okviru postojećeg dokumenta koji se pokazuje neadekvatnim te zahtijeva temeljitije izmjene. Na temelju ovih podataka može se zaključiti kako se pedagoški potencijali muzeja dovoljno ne koriste u okviru drugih nastavnih područja jer izostaje podrška nastavnicima u okviru jednog od važnih dokumenta kao što je „Nacionalni okvirni kurikulum“.

4.3. Mišljenja učitelja i nastavnika o prednostima učenja u muzejima

Treći zadatak ovog istraživanja je bio ispitati mišljenja učitelja i nastavnika o prednostima učenja u muzejima. Ispitanicima je bilo ponuđeno ukupno 12 tvrdnji i za svaku tvrdnju su trebali izraziti svoj stupanj ne/slaganja u rasponu od 1 do 5. Dobiveni rezultati su prikazani u *Tablici 10*.

Tablica 10. Mišljenja ispitanika o prednostima učenja u muzejima

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem f(%)	Ne slažem se f(%)	Niti se slažem, niti se ne slažem f(%)	Slažem se f(%)	U potpuno sti se slažem f(%)	M	SD
1. Susret učenika s muzejskim predmetima pomaže im u boljem razumijevanju nastavnog gradiva.	8(6,56)	4(3,28)	10(8,20)	67(54,92)	33(27,05)	3.93	1.03
2. Učenici više nauče u muzeju, nego što bi naučili u školi.	6(4,92)	20(16,39)	50(40,98)	32(26,23)	14(11,48)	3.23	1.01
3. Znanje koje učenici stječu u muzejima se lakše pamti i dugoročnije je.	3(2,46)	8(6,56)	18(14,75)	66(54,10)	27(22,13)	3.87	0.91
4. Znanje mogu lakše primijeniti u svakodnevnom životu.	3(2,46)	8(6,56)	25(20,49)	68(55,74)	18(14,75)	3.74	0.88
5. Učenici aktivnije sudjeluju u nastavi u muzeju.	3(2,46)	13(10,66)	28(22,95)	52(42,62)	26(21,31)	3.70	1.00
6. Učenici se slobodnije izražavaju u muzeju.	2(1,64)	15(12,30)	27(22,13)	56(49,90)	22(18,03)	3.66	0.96

7. Učenike se potiče na kritičko razmišljanje.	4(3,28)	7(5,74)	17(13,93)	65(53,28)	29(23,77)	3.89	0.94
8. Učenici se osjećaju opušteno i prihvaćeno.	4(3,28)	5(4,10)	18(14,75)	67(54,92)	28(22,95)	3.90	0.91
9. Nastava u muzeju omogućuje učenicima da izraze svoju kreativnost.	4(3,28)	6(4,92)	25(20,49)	61(50)	26(21,31)	3.81	0.94
10. Učenike se potiče na samostalno istraživanje i rješavanje problema.	5(4,10)	6(4,92)	22(18,03)	64(52,46)	25(20,49)	3.80	0.96
11. Učenici istovremeno stvaraju iskustva i znanje.	4(3,28)	5(4,10)	13(10,66)	71(58,20)	29(23,77)	3.95	0.89
12. Muzejski stručnjaci potiču učenike tijekom vodstva na aktivno sudjelovanje (npr. putem dijaloga).	4(3,28)	4(3,28)	23(18,85)	63(51,64)	28(22,95)	3.88	0.91

Rezultati istraživanja pokazuju da je raspon vrijednosti na gotovo svim česticama maksimalan, tj. da dobro pokrivaju svaki stupanj odgovora (1-5). S obzirom na učestalost odabira pojedinih stupnjeva odgovora, ispitanici su u većini slučajeva odabirali vrijednost 4, tj. odgovor „Slažem se“. Prema tome, distribucija podataka na skali je nepravilna jer u svojim odgovorima ispitanici uglavnom naginju udesno na distribuciji i iskazuju pozitivan stav na većinu tvrdnji. Kod tvrdnje s najnižim prosječnim rezultatom ($M=3,23$) je zabilježen najveći broj odabira srednjeg stupnja odgovora ($\approx 41\%$).

Dobiveni rezultati u *Tablici 8.* također pokazuju da se raspon središnje prosječne vrijednosti kretao od $M=3,23$ do $M=3,95$. Ukupna središnja prosječna vrijednost iznosi 3,78 što dodatno potvrđuje činjenicu da su ispitanici izrazito pozitivno vrednovali anketne čestice. Prema ukupnoj standardnoj devijaciji koja iznosi 0,94 može se zaključiti da odgovori ispitanika nisu raspršeni, tj. da se u svojim mišljenjima o prednostima učenja u muzejima ispitanici značajno ne razlikuju.

Najviše vrednovana je anketna čestica koja govori u prilog pozitivnom učinku korištenja muzejskog učenja, gdje se može vidjeti da su ispitanici prepoznali muzej kao mjesto gdje učenici mogu istovremeno stvarati iskustva i znanja ($M=3,95$, $SD=0,89$). Iako se $\approx 82\%$ ispitanika izjasnilo da se slaže ili potpuno slaže s ovom tvrdnjom, zabrinjava značajan broj ispitanika koji za ovu tvrdnju biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 11\%$), kao i $\approx 7\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu. Opisana se čestica sadržajno nadovezuje na tvrdnju koja svjedoči o pozitivnom učinku korištenja muzejskih predmeta u nastavi koji pomažu učenicima u boljem razumijevanju nastavnog gradiva ($M=3,93$,

$SD=1,03$). Iako je veći broj ispitanika ($\approx 82\%$) pozitivno vrednovao ovu česticu, međutim i dalje je prisutan značajan broj ispitanika koji su za ovu tvrdnju birali srednji stupanj odgovora ($\approx 8\%$), ali i $\approx 10\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu jer smatraju da uporaba muzejskih predmeta u obradi nastavnog gradiva ne mora nužno pridonijeti kvalitetnijem razumijevanju sadržaja kod učenika.

Treća po redu pozitivno vrednovana čestica se također sadržajno najbolje nastavlja na prethodne dvije tvrdnje i dokazuje da su ispitanici prepoznali efekt djelovanja učenja u muzeju jer smatraju da pridonosi tome da se učenici dok uče u muzeju osjećaju opušteno i prihvaćeno ($M=3,90$, $SD=0,91$). Svoje slaganje s ovom tvrdnjom je iskazalo $\approx 78\%$ ispitanika. Iako se svega 7% ispitanika izjasnilo da se djelomično ili u potpunosti ne slažu s ovom tvrdnjom, iznenađuje značajan broj ispitanika koji su ostali neizjašnjeni u svojim stavovima biranjem srednjeg stupnja odgovora ($\approx 15\%$). Gotovo identičnu distribuciju odabira pojedinih stupnjeva odgovora na anketnoj 5-stupanjskoj skali prati četvrta po redu pozitivno vrednovana čestica, a koja govori u prilog poticajnom djelovanju nastave u muzeju na učenike. Utvrđeno je da muzejsko ozračje potiče učenika na razvijanje specifičnih vještina poput kritičkog razmišljanja. U prilog njihovoj povezanosti govore i podatci izračuna središnje prosječne vrijednosti koja za ovu tvrdnju iznosi $3,89$ i standardne devijacije koja iznosi $0,94$. Ovi su podaci svojevrsan pokazatelj pedagoškog značaja muzejskog učenja, a koji je prepoznat i od strane ispitanika u ovom istraživanju. Osim toga, rezultati govore u prilog pozitivnom učinku učenja u muzeju te sugeriraju da je potrebno da učitelji i nastavnici češće vode svoje učenike u muzeje jer će upravo time pridonijeti kvaliteti svog nastavnog rada i razvijanju specifičnih vještina korisnih učenicima u svakodnevnom životu.

Srednje vrednovana je anketna čestica koja ukazuje na to da se učenjem u muzeju potiče učenike na slobodnije izražavanje ($M=3,66$, $SD=0,96$). Iako se $\approx 68\%$ ispitanika s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže, zabrinjava značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju ne iskazuju svoj stav te biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 22\%$), kao i $\approx 14\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu. Opisana se čestica logički i sadržajno nadovezuje na tvrdnju koja svjedoči o doprinosu muzejskog učenja kojim se učenike potiče na aktivno sudjelovanje ($M=3,70$ $SD=1,00$). U prilog njihovoj povezanosti govori gotovo identična distribucija odabira pojedinih stupnjeva odgovora na anketnoj 5-stupanjskoj skali. Iako se s ovim česticom slaže manji broj ispitanika u odnosu na prethodne visoko vrednovane anketne čestice, ovi su rezultati također potvrda pozitivnog djelovanja nastave u muzeju na učenike.

U okviru ovog zadatka ispitanicima je bilo ponuđeno pitanje otvorenog tipa, u kojem se tražilo da navedu ukoliko smatraju nešto drugo prednostima učenja u muzejima. Od ukupno 122 ispitanika, 8 učitelja i nastavnika je odgovorilo na ovo pitanje. Odgovori ispitanika bili su:

„Učenici usvajaju prihvatljive načine ponašanja, naviku korištenja kulturnih i sličnih sadržaja, stječu kompletniju sliku povezujući sadržaje obrađene na nastavi u školi i tijekom upoznavanja tih sadržaja u muzeju, aktivno i konstruktivno se druže s kolegama u razredu, stvaraju sliku o sebi u pozitivnom ozračju, razvijaju kritičko mišljenje.“

„Djeca uče gledajući, promatrajući, opipom, sluhom i govorom..svim osjetilima i koristeći svoj um. To se zorno vidi u kulturnoj ustanovi..u muzeju...treba što češće s djecom ići izvan učionice...“

„U muzejima mogu doživjeti predmete/slike/artefakte o kojima uče na nastavi tako da škola i muzej (barem što se tiče Škole primijenjene umjetnosti i dizajna) čine izvrsnu nadopunu.“

„Radionice osmišljene od muzejskih pedagoga i nastavnika mogu pridonijeti lakšem razumijevanju sadržaja koji se izučavaju.“

„Neposredni zorni prikaz.“

„Interaktivnost sadržaja.“

„Vizualni kontakt.“

„Mislim da su dobre strane Muzeja navedene.“

Iz navedenih odgovora, može se zaključiti da ispitanici prednosti učenja u muzejima vide u mogućnosti aktivnog učenja kroz korištenje muzejskih predmeta te kao ključne prednosti navode vizualni doživljaj muzejskih predmeta te interaktivnost muzejskog sadržaja. Jedan od zanimljivih odgovora je da „učenici usvajaju prihvatljive načine ponašanja, naviku korištenja kulturnih i sličnih sadržaja, (...)“, a to se najbolje postiže kroz učenje u muzejima. Stoga je potrebno poticati svijest o vrijednostima kulturnih dobara i o važnosti njihova očuvanja kroz aktivno uključivanje djece u posjete muzejima jer jedino na taj način će učenici steći naviku korištenja muzejskih, ali i drugih kulturnih sadržaja.

4.4. Prijedlozi nastavnika za poboljšanje suradnje s muzejima

Četvrti zadatak ovog istraživanja je bio utvrditi mišljenja učitelja i nastavnika o prijedlozima/sugestijama kako poboljšati suradnju s muzejima. Ispitanicima je bilo ponuđeno ukupno 13 tvrdnji. Zadatak ispitanika je bio da za svaku tvrdnju odrede stupanj ne/slaganja u rasponu od 1 do 5. U *Tablici 11.* prikazani su rezultati istraživanja.

Tablica 11. Mišljenja ispitanika o prijedlozima/sugestijama za poboljšanje suradnje

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem f(%)	Ne slažem se f(%)	Niti se slažem, niti se ne slažem f(%)	Slažem se f(%)	U potpunosti se slažem f(%)	M	SD
1. Organiziranje formalnog obrazovanja za zvanje muzejskog pedagoga i zapošljavanje muzejskih pedagoga u muzejima.	6(4,92)	2(1,64)	25(20,49)	62(50,82)	27(22,13)	3.84	0.95
2. Bolje informiranje škola o radu i sadržaju muzeja.	3(2,46)	4(3,28)	12(9,84)	71(58,20)	32(26,23)	4.02	0.84
3. Pružanje informacija o školskim posjetima na web stranicama muzeja.	3(2,46)	2(1,64)	12(9,84)	74(60,66)	31(25,41)	4.05	0.80
4. Razrađen plan pristupa za osobe s invaliditetom.	5(4,10)	3(2,46)	12(9,84)	65(53,28)	37(30,33)	4.03	0.93
5. Mogućnost obuke za nastavnike.	5(4,10)	5(4,10)	16(13,11)	68(55,74)	28(22,95)	3.89	0.94
6. Osigurati prostor za izvođenje odgojno-obrazovnog rada u muzeju	4(3,28)	4(3,28)	9(7,38)	63(51,64)	42(34,43)	4.11	0.91
7. Ispitivanje potreba posjetitelja prije kreiranja odgojno-obrazovnih materijala.	3(2,46)	5(4,10)	14(11,48)	72(59,02)	28(22,95)	3.96	0.85
8. Organizirati sastanke za škole kako bi ih upoznali s odgojno-obrazovnim radom.	4(3,28)	5(4,10)	13(10,66)	70(57,38)	30(24,59)	3.96	0.90
9. Muzeji i škole zajedno rade na planiranju i realizaciji rada u muzeju.	4(3,28)	7(5,74)	23(18,85)	63(51,64)	25(20,49)	3.80	0.94
10. Prilagodba rada muzeja cilju odgojno-obrazovnog posjeta učenika.	3(2,46)	4(3,28)	14(11,48)	76(62,30)	25(20,49)	3.95	0.82
11. Provoditi evaluacije učenika i nastavnika od strane muzeja.	4(3,28)	12(9,84)	19(15,57)	67(54,92)	20(16,39)	3.71	0.96
12. Mogućnost pozajmljivanja muzejskih eksponata školama na korištenje.	12(9,84)	12(9,84)	22(18,03)	53(43,44)	23(18,85)	3.52	1.19
13. Posjet muzejskih stručnjaka školama.	6(4,92)	4(3,28)	8(6,56)	63(51,64)	41(33,61)	4.06	0.99

Rezultati istraživanja pokazuju da je raspon vrijednosti na gotovo svim česticama maksimalan, tj. da dobro pokrivaju svaki stupanj odgovora (1-5). S obzirom na učestalost odabira pojedinih stupnjeva odgovora, ispitanici su u većini slučajeva odabirali vrijednosti 4 tj. odgovor „Slažem se“. Prema tome, distribucija podataka na skali je nepravilna jer u svojim odgovorima ispitanici naginju udesno na distribuciji te iskazuju pozitivan stav na većinu tvrdnji.

Dobiveni rezultati također pokazuju da se raspon središnje prosječne vrijednosti kreće od $M=3,52$ do $M=4,11$. Ukupna središnja prosječna vrijednost iznosi 3,92 što potvrđuje činjenicu da su ispitanici izrazito pozitivno vrednovali anketne čestice, a koje se odnose na prijedloge/sugestije za poboljšanje suradnje. Prema ukupnoj standardnoj devijaciji koja iznosi 0,93 može se zaključiti da odgovori ispitanika nisu raspršeni, tj. da se u svojim mišljenjima ispitanici značajno ne razlikuju.

Najviše vrednovana je anketna čestica koja govori u prilog tome da je potrebno da se unutar muzeja osigura prostor koji će biti namijenjen za izvođenje odgojno-obrazovnog rada ($M=4,11$, $SD=0,91$). Iako se 86% ispitanika s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže, zabrinjava značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju ne iskazuju svoj stav te biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 7\%$), kao i $\approx 7\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu. Gotovo identičnu distribuciju odabira pojedinih stupnjeva odgovora prati druga po redu pozitivno vrednovana anketna čestica gdje se može vidjeti da su ispitanici prepoznali da bi prijedlog obostrane suradnje doprinio poboljšanju suradnje između škola i muzeja te su stoga mišljenja da bi muzejski stručnjaci trebali posjećivati škole ($M=4,06$, $SD=0,99$). Treća po redu pozitivno vrednovana anketna čestica ukazuje da je potrebno da sve informacije, a posebno one koje se odnose na školske posjete, budu dostupne na web stranicama muzeja ($M=4,05$, $SD=0,80$). Iako se gotovo 86% ispitanika s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže, zabrinjava značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju ne iskazuju svoj stav te biraju srednji stupanj odgovora ($\approx 10\%$), kao i $\approx 6\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu. Opisana se čestica logički i sadržajno nadovezuje na tvrdnje koje sugeriraju da bi muzeji trebali imati razrađen plan pristupa za osobe s invaliditetom te da bi škole trebale biti bolje informirane o radu i sadržaju muzeja. U prilog njihovoj povezanosti govore i podatci o distribuciji odgovora na anketnoj 5-stupanjskoj skali: uz gotovo istovjetne rezultate izračuna središnje prosječne vrijednosti te raspršenja rezultata, navedeni odgovori prate također gotovo identičnu distribuciju odabira pojedinih stupnjeva odgovora.

Borac i Dujmović (2015) su u svom istraživanju potvrdili kako je jedan od ključnih razloga koji utječe na izostanak suradnje nedovoljna informiranost učitelja i nastavnika o mogućnostima i sadržajima koje mogu koristiti u muzejima. Dakle, opravdano je mišljenje ispitanika koji se slažu s prijedlogom da je potrebno da škole budu bolje informirane o radu muzeja. Osim toga, dobiveni podatci ukazuju na to da velika većina ispitanika želi da se suradnja između škola i muzeja poboljša, a što se može zaključiti iz toga da su većinu navedenih prijedloga pozitivno vrednovali. Ovi su podatci neposredan prilog argumentaciji da je nužno da muzeji ispituju potrebe i interese svojih posjetitelja kako bi utvrdili postoje li određene prepreke koje posjetitelje odvrćaju od posjeta muzeju.

Najmanje vrednovana anketna čestica se odnosi na prijedlog uvođenja mogućnosti pozajmljivanja muzejskih eksponata školama na korištenje ($M=3,52$, $SD=1,19$). Iako se $\approx 62\%$ ispitanika s ovom tvrdnjom slaže ili potpuno slaže, zabrinjava značajan broj ispitanika koji na ovu tvrdnju biraju srednji stupanj odgovora (18%), kao i $\approx 20\%$ onih koji se s ovom tvrdnjom djelomično ili u potpunosti ne slažu. Ovi podatci pokazuju najveće raspršenje u odgovorima ispitanika, a što se može opravdati time da je potrebno detaljnije razmotriti pitanje mogućnosti usluge najma muzejskih eksponata školama.

Na pitanje otvorenog tipa, ispitanicima je bila ponuđena mogućnost da navedu vlastiti prijedlog/sugestiju pomoću kojeg bi se mogla poboljšati suradnja s muzejima, međutim jako mali broj učitelja i nastavnika je odgovori na ovo pitanje. Od ukupno 122 ispitanika, 7 učitelja i nastavnika je odgovorilo na ovo pitanje. Navedeni prijedlozi/sugestije ispitanika bili su:

„Ovdje bi uključila i posebne odjele u školama. Dakle, možda neki oblik dogovora s školama, baš u predmetnoj nastavi.“

„Život u manjim sredinama udaljenim od muzeja koji imaju vrlo zanimljive sadržaje, iskustvo posjeta moglo bi biti višestruko dragocjeno. Mogla bi se uvesti obveza posjeta muzeju jednom godišnje uz sufinanciranje Ministarstva - trebalo bi, uopće, više akcija poduzimati u smislu izjednačavanja uvjeta osnovnoškolskog obrazovanja za djecu u našoj zemlji.“

„Za nastavni sat muzeji bi trebali za sve učenike širom Hrvatske biti besplatni, trebalo bi se otvoriti mjesto muzejskog pedagoga koji bi pomno prema uzrastu učenika trebao isplanirati posjet i češće pozivati učeničke skupine na pedagoške radionice.“

„Za početak, organizirati da svaki razred u školi jedan put godišnje može dobiti slobodan ulaz u muzej s predmetnim nastavnikom likovne kulture.“

„Virtualni posjet Muzeju prije dolaska uživo (predistraživanje).“

„Zapošljavanje kvalificiranih ljudi za rad u muzeju.“

„Suradnja između muzeja i djelatnika škole.“

Pored ponuđenih prijedloga za poboljšanje suradnje u *Tablici 11.*, ispitanici su naveli i vlastite prijedloge. Jedan od zanimljivijih prijedloga je da se razmotri mogućnost uvođenja obveznog posjeta muzeju jednom godišnje uz sufinanciranje Ministarstva jer bi se upravo na taj način moglo omogućiti svim učenicima u Hrvatskoj da dobiju jednake mogućnost posjeta muzeju. Ostali prijedlozi ispitanika su: organiziranje posebnog odjela u školama koji će biti zadužen za provođenje suradnje s muzejima, mogućnost besplatnog ulaza u muzej u svrhu provođenja nastavnog sata i/ili slobodan ulaz jednom godišnje za sve razrede u školi s učiteljem likovne kulture, zapošljavanje muzejskog pedagoga, mogućnost virtualnog posjeta muzeju i sl. Ovi podatci govore u prilog tome da su ispitanici prepoznali potencijale muzeja te da žele raditi na poboljšanju suradnje.

4.5. Razlike među odgovorima ispitanika na temelju radnog mjesta i godina nastavnog radnog staža u struci

Peti zadatak ovog istraživanja je bio utvrditi postoje li razlike u odgovorima ispitanika na temelju radnog mjesta i godina nastavnog radnog staža u struci. S obzirom da je primarni cilj ovog istraživanja bio ispitati mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe, fokus je stavljen na odgovore ispitanika koji se odnose upravo na te tvrdnje (*Tablica 6.* i *Tablica 7.*). Dobiveni rezultati su prikazani u tablicama. Radi lakše analize i interpretacije podataka, napravljeni su izračuni središnje prosječne vrijednosti i standardne devijacije za afirmativne i negacijske tvrdnje te su podijeljeni prema kriterijima u dvije zasebne tablice.

1. Radno mjesto

Tablica 12. Razlike u odgovorima ispitanika na temelju radnog mjesta (afirmativne tvrdnje)

Radno mjesto	Broj ispitanika	M	SD
Učitelj razredne nastave	29	3,69	0,99
Učitelj predmetne nastave	53	3,42	1,07
Nastavnik srednje škole	40	3,21	1,25

U Tablici 12. su prikazani izračuni središnje prosječne vrijednosti i standardne devijacije za afirmativne tvrdnje koji su dobiveni nakon obrade podataka (Prilog 2.) Usporedbom dobivenih rezultata može se vidjeti da postoje značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na radno mjesto. Izračuni središnje prosječne vrijednosti govore u prilog tome da su učitelji razredne nastave uglavnom pozitivno vrednovali anketne čestice ($M=3,69$). S obzirom na učestalost odabira pojedinih stupnjeva odgovora, učitelji razredne nastave su na većinu tvrdnji odabrali vrijednost 4, tj. odgovor „Slažem se“. S druge strane, može se vidjeti na temelju izračuna središnje prosječne vrijednosti, da su učitelji predmetne nastave ($M=3,42$) i nastavnici srednje škole ($M=3,21$) na većinu tvrdnji odabirali vrijednost 3, tj. odgovor „Niti se slažem, niti se ne slažem“ i na taj način su ostali neizjašnjeni po pitanju svojih stavova o korištenju muzejskih potencijala i datosti u nastavne svrhe. S obzirom na izračune standardne devijacije, može se zaključiti da su odgovori učitelja predmetne nastave ($SD=1,07$) i nastavnika srednje škole ($SD=1,25$) raspršeni, tj. da se unutar tih kategorija ispitanici u svojim mišljenjima značajno razlikuju, a što se može opravdati uzorkom ispitanika u ovom istraživanju. Treba istaknuti da odgovori učitelja razredne nastave nisu raspršeni, tj. da se unutar te kategorije ispitanici u svojim mišljenjima ne razlikuju ($SD=0,99$).

Analizom podataka je utvrđeno da su razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na radno mjesto najuočljivije kod 1., 2. i 3. tvrdnje. Iz rezultata doznajemo da su učitelji razredne nastave imali najviše iskustva u provođenju nastave u muzeju ($M=3,86$, $SD=1,04$) u odnosu na učitelje predmetne nastave i nastavnike srednje škole. Također, učitelji razredne nastave smatraju kako se odlazak u muzej pokazao izrazito uspješnim u njihovom nastavnom radu ($M=4,14$, $SD=1,04$) te prema tome oni rado posjećuju muzej sa svojim učenicima ($M=4,21$, $SD=0,89$). Ovi podatci govore u prilog pozitivno iskorištavanju muzejskih potencijala i datosti od strane učitelja razredne nastave. S druge strane, ukazuju na nedovoljno korištenje muzeja u odgojno-obrazovne svrhe od strane učitelja predmetne nastave i nastavnika srednje škole, a što je opravdano s obzirom na to da su u ovom istraživanju mogli sudjelovati učitelji i

nastavnici bez obzira na to koji predmet/e poučavaju u školama. U prilog tome govore i podatci da se posjet muzejima potiče samo unutar društveno-humanističkog i umjetničkog područja, prema tome očekivano je da će suradnja izostajati u okviru drugih nastavnih područja. Jedan od ključnih problema je taj da se dovoljno ne potiče suradnja s muzejima u okviru temeljnih dokumenata na kojima se temelji naš odgojno-obrazovni sustav (npr. u okviru „Nacionalnog okvirnog kurikulum“a) (Dujmović, 2017).

Tablica 13. Razlike u odgovorima ispitanika na temelju radnog mjesta (negacijske tvrdnje)

Radno mjesto	Broj ispitanika	M	SD
Učitelj razredne nastave	29	2,26	0,89
Učitelj predmetne nastave	53	2,64	1,08
Nastavnik srednje škole	40	2,44	1,25

U Tablici 13. su prikazani izračuni središnje prosječne vrijednosti i standardne devijacije za negacijske tvrdnje koji su dobiveni nakon obrade podataka (Prilog 2.) Usporedbom dobivenih rezultata može se vidjeti da ne postoje značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na radno mjesto. Izračuni središnje prosječne vrijednosti ukazuju na to da su ispitanici u većini slučajeva odabirali vrijednost 3., tj. odgovor „Niti se slažem, niti se ne slažem“ i na taj način su ostali neizjašnjeni po pitanju svojih stavova. S obzirom na izračune standardne devijacije, može se vidjeti da su odgovori učitelja predmetne nastave ($SD=1,08$) i nastavnika srednje škole ($SD=1,25$) raspršeni, tj. da se unutar tih kategorija ispitanici u svojim mišljenjima značajno razlikuju, a što se može opravdati uzorkom ispitanika u ovom istraživanju. Treba istaknuti da odgovori učitelja razredne nastave nisu raspršeni, tj. da se unutar te kategorije ispitanici u svojim mišljenjima ne razlikuju ($SD=0,99$).

2. Godine nastavnog radnog staža u struci

Tablica 14. Razlike u odgovorima ispitanika na temelju godina nastavnog radnog staža u struci (afirmativne tvrdnje)

Godine nastavnog radnog staža u struci	Broj ispitanika	M	SD
Od 5 do 10 godina	28	3,42	1,23
Od 10 do 20 godina	48	3,41	1,18
Više od 20 godina	46	3,62	1,16

U *Tablici 14.* su prikazani izračuni središnje prosječne vrijednosti i standardne devijacije za afirmativne tvrdnje koji su dobiveni nakon obrade podataka (*Prilog 3.*) Usporedbom dobivenih rezultata može se vidjeti da postoje značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na godine nastavnog radnog staža u struci. Izračuni središnje prosječne vrijednosti govore u prilog tome da su ispitanici s nastavnim radnim stažom većim od 20 godina uglavnom pozitivno vrednovali anketne čestice, a koje se odnose na korištenje muzejskih potencijala i datosti u nastavne svrhe ($M=3,62$). S obzirom na učestalost odabira pojedinih stupnjeva odgovora, ta skupina ispitanika je na većinu tvrdnji odabirala vrijednost 4, tj. odgovor „Slažem se“. S druge strane, može se vidjeti na temelju izračuna središnje prosječne vrijednosti, da su ispitanici s nastavnim radnim stažom od 5 do 10 godina ($M=3,42$) i od 10 do 20 godina ($M=3,41$) na većinu tvrdnji odabirali vrijednost 3, tj. odgovor „Niti se slažem, niti se ne slažem“ i na taj način su ostali neizjašnjeni po pitanju svojih stavova o korištenju muzejskih potencijala i datosti u nastavne svrhe. S obzirom na izračune standardne devijacije, može se zaključiti da su odgovori ispitanika raspršeni, tj. da se unutar ovih kategorija ispitanici također značajno razlikuju u svojim mišljenjima.

Analizom podataka je utvrđeno da su razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na godine nastavnog radnog staža u struci najuočljivije kod 2., 3., 9. i 16 tvrdnje. Iz rezultata doznajemo da su ispitanici s nastavnim radnim stažom većim od 20 godina pozitivno vrednovali anketne čestice koje govore u prilog tome da se posjet muzeju pokazao izrazito uspješnim u njihovom nastavnom radu ($M=3,70$, $SD=1,37$) i da stoga vrlo rado odlaze u muzej sa svojim učenicima ($M=3,65$, $SD=1,31$). Također su pozitivno vrednovali česticu koja ukazuje na to da muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima ($M=3,80$, $SD=0,95$) i da sve potrebne informacije o aktivnostima u muzejima pronalaze na njihovim web stranicama ($M=3,74$, $SD=1,15$). Ovi podatci govore u prilog tome da se proporcionalno s porastom godina nastavnog radnog staža u struci povećava iskustvo nastavnika u korištenju muzejskih potencijala u nastavne svrhe te prema tome oni mogu jasnije vrednovati anketne čestice i iznositi svoja mišljenja.

Tablica 15. Razlike u odgovorima ispitanika na temelju godina nastavnog radnog staža u struci (negacijske tvrdnje)

Godine nastavnog radnog staža u struci	Broj ispitanika	M	SD
Od 5 do 10 godina	28	2,42	1,02
Od 10 do 20 godina	48	2,55	1,05
Više od 20 godina	46	2,56	1,21

U Tablici 15. su prikazani izračuni središnje prosječne vrijednosti i standardne devijacije za negativne tvrdnje koji su dobiveni nakon obrade podataka (Prilog 3.) Usporedbom dobivenih rezultata može se vidjeti da ne postoje značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na godine nastavnog radnog staža u struci. Izračuni središnje prosječne vrijednosti ukazuju na to da su ispitanici u većini slučajeva odabirali vrijednost 3, tj. odgovor „Niti se slažem, niti se ne slažem“. S obzirom na izračune standardne devijacije može se vidjeti da odgovori ispitanika s nastavnim radnim stažom većim od 20 godina pokazuju najveće raspršenje ($SD=1,21$), tj. da se unutar ove kategorije ispitanici značajno razlikuju u svojim mišljenjima.

5. ZAKLJUČAK

Ideja vodilja u pisanju diplomskoga rada bila je da muzeji predstavljaju vrijedan pedagoški potencijal za učenje. Stoga je primarni cilj ovog rada bio ispitati mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika OŠ i SŠ o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe. Podatci su prikupljeni uz pomoć online anketnog upitnika. Rezultati istraživanja su pokazali kako su učitelji i nastavnici prepoznali ključne pedagoške potencijale muzeja te kako žele raditi na poboljšanju buduće suradnje s muzejima. Pedagoške potencijale muzeja vide u muzejskom pedagogu, muzejskoj radionici, muzejskog predmetu te učenju u muzejima. Ispitanici smatraju da bi muzeji trebali, ako to već nisu napravili, otvoriti radno mjesto za zapošljavanje muzejskog pedagoga s kojima bi učitelji i nastavnici mogli surađivati i dogovarati posjete muzejima. Prednost učenja u muzejima vide u mogućnosti provođenja pedagoških radionica koje doprinose cjelovitom rastu i razvoju učenika, ali i razvijanju specifičnih vještina korisnih učenicima u svakodnevnom životu. Istraživanjem je potvrđeno da se ispitanici slažu da učenje u muzejima pomaže učenicima da mogu istovremeno stjecati znanja i iskustva, a što je jedna od temeljnih karakteristika učenja u muzejima. Osim toga, utvrđeno je da se nastavnici slažu da učenje u muzejima pomaže u boljem razumijevanju nastavnog gradiva jer muzejsko ozračje pridonosi tome da se učenici osjećaju opuštenije i prihvaćenije, a što im pomaže u tome da se mogu slobodnije izražavati. Mišljenja su da se učenjem u muzejima potiče njihovo kritičko razmišljanje tako da učenici moraju samostalno rješavati probleme i donositi zaključke, a kako bi u tome bili uspješni moraju biti aktivno uključeni u nastavni proces. Pored toga, prednosti učenja u muzeju vide i u mogućnosti vizualnog doživljaja muzejskih predmeta te u interaktivnosti muzejskog sadržaja. Smatraju da se uključivanjem učenika u posjete muzejima može pridonijeti stvaranju navike korištenja kulturnih sadržaja. Stoga je nužno da se učenike nastoji što češće voditi u muzeje kako bi tako mogli razvijati svijest o vrijednostima kulturnih dobara i o važnosti njihovog očuvanja za buduće generacije posjetitelja.

Rezultati istraživanja su pokazali da su učitelji razredne nastave najčešće vodili svoje učenike u posjete muzejima u odnosu na učitelje predmetne i nastavnike srednje škole. Učitelji razredne nastave su se izjasnili kako rado vode svoje učenike u posjete muzejima jer smatraju da nastava u muzeju pridonosi kvaliteti njihovog rada. Iz rezultata također saznajemo da se proporcionalno s porastom godina nastavnog radnog staža u struci povećava iskustvo učitelja i nastavnika u korištenju muzejskih potencijala u nastave svrhe.

Uz primarni cilj, ovim istraživanjem su se nastojale otkriti prepreke ispitanika u planiranju nastave u muzeju te sugestije ispitanika potrebne kako bi se suradnja mogla poboljšati. Rezultati su pokazali da su učitelji i nastavnici prepoznali prepreke u nemogućnosti uklapanja muzejskih sadržaja u nastavni plan i program škola te u dugotrajnom i detaljnom planiranju posjeta muzejima. Također kao prepreke navode troškove posjeta, organiziranje prijevoza za učenike, nemogućnost odlaska u muzej za vrijeme nastave, radno vrijeme muzeja vikendom, nedostatak muzeja u malim gradovima, odobrenja roditelje i/ili skrbnika itd. S druge strane, smatraju da bi ključne sugestije za poboljšanje suradnje bile: prostor za izvođenje odgojno-obrazovnog rada u muzeju, posjet muzejskih stručnjaka školama, dostupnost informacija o školskim posjetima na web stranicama muzeja, razrađen plan za osobe s invaliditetom, bolja informiranost škola o radu i sadržaju muzeja te mogućnost obveznog posjeta muzejima jednom godišnje uz sufinanciranje Ministarstva. Dobiveni podatci ukazuju na to da je nužno da se razmotre navedene prepreke i sugestije ispitanika, a što se najbolje može postići ako škole i muzeji budu surađivali i zajedno radili na rješavanju ovih problema. Podatak da se oko 52% ispitanika u ovom istraživanju izjasnilo kako su provodili nastavu u muzeju, dodatno potvrđuje činjenicu da su prisutne brojne poteškoće zbog kojih suradnja s muzejima izostaje, a što utječe na nedovoljno korištenje muzejskih potencijala i ukazuje na ozbiljnost ovog problema.

Prema tome, buduća suradnja bi se mogla poboljšati tako da se nastavnicima omogućiti u okviru obrazovanja za nastavnike mogućnost stjecanja kompetencija iz područja muzejske pedagogije. To bi se moglo postići tako da se na sveučilišta uvede kolegij muzejska pedagogija ili da muzeji organiziraju obuku za nastavnike. Drugi prijedlog bi bio da se u okviru temeljni dokumenata na kojima počiva odgojno-obrazovni sustav u RH usmjeri veća pozornost na muzeje, tj. da se posjet muzejima potiče u okviru svih nastavnih područja, a ne samo u sklopu društveno-humanističkog i umjetničkog područja.

Svrha ovog istraživanja bila je dobiti što bolji uvid u praksu djelovanja učitelja i nastavnika OŠ i SŠ na području gradova Metkovića i Zadra. S obzirom na to da je riječ o prigodnom uzorku ispitanika, namjera istraživanja nije bila u tome da dobiveni podatci budu iskorišteni tako da se mogu generalizirati. U tom slučaju preporuka za buduća istraživanja na ovu ili sličnu temu bi se trebala provesti tako da se obuhvati veći uzorak ispitanika.

6. POPIS LITERATURE

Pisani izvori:

1. Ambrose, T., Paine, C. (2012), *Museum basics*. London/New York: Routledge.
2. Davis, J., Gardner, H. (1999), Open windows, open doors, U: Hooper-Greenhill, E. (Ur.), *The educational role of the museum*, London/New York: Routledge, 99-103.
3. Maroević, I. (1993), *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije.

Mrežni izvori:

1. Borac, A., Dujmović, D. (2015), Znaj li oni da mi postojimo?. U: Đilas, M. (Ur.), *VII. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem*, Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 53-59. Dostupno na: http://hrmud.hr/sekcija_pedagoga/zbornik_7_2012/217_Borac_Ana_Dujmovic_Danko.pdf (31.8.2021)
2. Borić, E., Škugor, A., Perković, I. (2010), Samoprocjena učitelja o izvanučioničkoj istraživačkoj nastavi prirode i društva. *Odgojne znanosti*, 12(2): 361-371. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/68278> (10.3.2021)
3. Brajčić, M., Kovačević, S., Kušćević, D. (2013), Learning at the Museum. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15(2): 159-178. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=157296 (10.3.2021)
4. Buljubašić-Kuzmanović, V. (2006), Pedagoška radionica u funkciji aktivne nastave i učenja na uspjesima. *Metodički ogledi*, 13(1): 123-136. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=7167 (23.3.2021)
5. Cukrov, T. (1997), Novo lice muzeja u budućnosti – korak u novo tisućljeće. *Informatica museologica*, 28(1-4): 5-13. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/143117> (1.3.2021.)
6. Detling, D. (2009), Uloga muzejskog pedagoga u muzejskoj komunikaciji na konkretnom primjeru Muzeja Slavonije, Stručni rad, Osijek: Muzej Slavonije. Dostupno na: https://www.academia.edu/5084353/Uloga_muzejskog_pedagoga_u_muzejskoj_komunikaciji_na_konkretnom_primjeru_Muzeja_Slavonije?auto=download (20.4.2021)
7. Detling, D. (2010), Izvanučionička nastava u Muzeju Slavonije. *Povijest u nastavi*, 8(16): 259-269. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/82548> (10.3.2021)

8. Detling, D. (2011), Promišljanje o muzejskoj pedagogiji i prilog istoj. *Osječki zbornik*, 30(20): 335-341. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/207340> (2.3.2021)
9. Dujmović, D. (2017), Muzejski portal – pogled izvana. U: Margetić, M. (Ur.), *VIII. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem*, Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 94-98. Dostupno na: <http://hrmud.hr/wp-content/uploads/2017/05/Zbornik-8.-skupa.pdf> (31.8.2021)
10. Džinkić, O., Milutinović, J. (2019), Učenje u muzeju u svjetlu konstruktivističke teorijske osnove. U: Milutinović, J. (Ur.), *Zbornik odseka za pedagogiju*, Novi Sad: Filozofski fakultet, 93-110. Dostupno na: <http://zop.ff.uns.ac.rs/index.php/zop/article/view/35> (12.4.2021)
11. Jagić, S. (2010), Izvanučionička nastava u muzeju Dvor Trakošćan. *Povijest u nastavi*, 8(16): 299-309. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=122750 (10.3.2021)
12. Jelavić, Ž. (2014), Promišljanja o svrsi i namjeni muzejskih publikacija za djecu i mlade. U: Radovanlija Mileusnić, S. (Ur.), *Muzejske publikacije za djecu i mlade*, Zagreb: MDC, 9-10. Dostupno na: <https://www.mdc.hr/hr/mdc/eduzona/radionice/ciklus-radionica-kako-objaviti-dobru-muzejsku-knjigu/muzejske-publikacije-za-djecu-i-mlade/> (24.3.2021)
13. Jindra, R. (2010), Važnost radioničkog oblika rada. U: Martinčić, J., Hackenberger, D. (Ur.), *Međunarodna kolonija mladih Ernestinovo*, Osijek: HAZU, 81-93. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/510604> (28.3.2021)
14. Kisovar-Ivanda, T. (2013), Obrazovno-doživljajni i semiotički potencijali muzejskog predmeta i pedagoška komunikacija. U: Willer, M. (ur.), *Arhivi, knjižnice, muzeji 17*, Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 53-71. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/akm/article/view/3562> (10.3.2021)
15. Kiurski, D. (2017), Trinaesta škola. U: Margetić, M. (ur.), *8. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem*, Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 87-94. Dostupno na: <http://hrmud.hr/wp-content/uploads/2017/05/Zbornik-8.-skupa.pdf> (28.3.2021)
16. Maroević, I. (2005), Muzejski predmet kao povijesni izvor i dokument. *Informatica museologica*, 36(1-2): 54-57. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/140270> (7.3.2021)
17. Martinko, J. (2012). Radionica – metoda interaktivnog učenja i poučavanja odraslih. *Andragoški glasnik*, 16(2): 165-174. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/103400> (23.3.2021)

18. Milutinović, J. (2010), Učenje u muzeju. *Povijest u nastavi*, 8(16): 217-229. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=122744 (23.3.2020)
19. Radovanlija Mileusnić, S. (2014), Uvod ili zašto tema muzejskih publikacija za djecu i mlade. U: Radovanlija Mileusnić, S. (Ur.), *Muzejske publikacija za djecu i mlade*, Zagreb: MDC, 5-6. Dostupno na: <https://www.mdc.hr/hr/mdc/eduzona/radionice/ciklus-radionica-kako-objaviti-dobru-muzejsku-knjigu/muzejske-publikacije-za-djecu-i-mlade/> (24.3.2021)
20. Ristić, V. (2010), Nastava u muzeju – primjer suradnje škole s muzejom. *Povijest u nastavi*, 8(16): 271-282. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=122748 (11.3.2021)
21. Smetko, A. (2007), Stručno vodstvo kao oblik muzejske komunikacije. U: Pejković, B. (Ur.), *IV. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem*, Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 61-76. Dostupno na: http://hrmud.hr/sekcija_pedagoga/zbornik_4_2006/128_Smetko_Andreja.pdf (28.3.2021)
22. Šojat-Bikić, M., Mašić, B. (2019), Produkcija i komunikacija muzealnog znanja: referentni okvir za definiranje zvanja u muzejskoj struci. *Informatica museologica*, 50: 29-36. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=346526 (20.4.2021)
23. Škarić, M. (2002), Muzejska pedagogija u Hrvatskoj. U: Škarić, M. (Ur.), *I. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem*, Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 7-13. Dostupno na: http://hrmud.hr/sekcija_pedagoga/zbornik_1_2001/2_Skari%C4%87_Mila.pdf (1.3.2021.)
24. Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije (2006), Narodne novine, 142/98. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_30_718.html (7.3.2021)
25. Trškan, D. (2007), Terenski rad u nastavi povijesti – učenje metodom otkrivanja. *Povijest u nastavi*, 5 (10): 207-216. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=58080 (10.2.2021)
26. Vlahović, B. (2012), Muzejsko-pedagoški pristup prezentacije projekta „Rimske igre“ - pet godina uspješne suradnje Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice i IV. osnovne

- škole Varaždin. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 23: 321-342. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/99958> (11.3.2021)
27. Vrkić Dimić, J., Vidov, S. (2019), E-dnevnik u školskoj praksi – mišljenja i iskustva nastavnika srednjih škola. *Acta Iadertina*, 16(1): 31-58. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=328779 (31.8.2021)
28. URL 1: Network of European Museum Organisations, Follow-up Survey on the impact of the COVID-19 pandemic on museums in Europe <https://www.nemo.org/advocacy/our-advocacy-work/museums-during-covid-19.html> (7.6.2021)
29. URL 2: Muzejski dokumentacijski centar, Ukupan broj posjetitelja u hrvatskim muzejima, <https://mdc.hr/hr/muzeji/muzejska-statistika/statistika-hrvatskih-muzeja/> (7.6.2021)
30. URL 3: Muzejski dokumentacijski centar, Muzejska statistika, <https://mdc.hr/hr/muzeji/muzejska-statistika/statistika-hrvatskih-muzeja/> (7.4.2021)

7. POPIS TABLICA I SLIKA

Popis tablica:

<i>Tablica 1.</i> Struktura ispitanika prema spolu.....	20
<i>Tablica 2.</i> Dobna struktura ispitanika	21
<i>Tablica 3.</i> Struktura ispitanika prema radnom mjestu	21
<i>Tablica 4.</i> Struktura ispitanika po skupinama nastavnih predmeta.....	22
<i>Tablica 5.</i> Struktura ispitanika prema godinama nastavnog radnog staža u struci	23
<i>Tablica 6.</i> Mišljenja i iskustva ispitanika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)	25
<i>Tablica 7.</i> Mišljenja i iskustva ispitanika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje).....	28
<i>Tablica 8.</i> Stavovi ispitanika o preprekama u planiranju i osmišljavanju nastave u muzeju (negacijske tvrdnje)	30
<i>Tablica 9.</i> Stavovi ispitanika o preprekama u planiranju i osmišljavanju nastave u muzeju (afirmativne tvrdnje)	31
<i>Tablica 10.</i> Mišljenja ispitanika o prednostima učenja u muzejima	34
<i>Tablica 11.</i> Mišljenja ispitanika o prijedlozima/sugestijama za poboljšanje suradnje	38
<i>Tablica 12.</i> Razlike u odgovorima ispitanika na temelju radnog mjesta (afirmativne tvrdnje).....	42
<i>Tablica 13.</i> Razlike u odgovorima ispitanika na temelju radnog mjesta (negacijske tvrdnje)	43
<i>Tablica 14.</i> Razlike u odgovorima ispitanika na temelju godina nastavnog radnog staža u struci (afirmativne tvrdnje).....	43
<i>Tablica 15.</i> Razlike u odgovorima ispitanika na temelju godina nastavnog radnog staža u struci (negacijske tvrdnje)	45
<i>Tablica 16.</i> Mišljenja i iskustva učitelja razredne nastave o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)	60
<i>Tablica 17.</i> Mišljenja i iskustva učitelja razredne nastave o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje).....	61
<i>Tablica 18.</i> Mišljenja i iskustva učitelja predmetne nastave o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)	62
<i>Tablica 19.</i> Mišljenja i iskustva učitelja predmetne nastave o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje).....	63
<i>Tablica 20.</i> Mišljenja i iskustva nastavnika srednje škole o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)	64
<i>Tablica 21.</i> Mišljenja i iskustva nastavnika srednje škole o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje).....	65
<i>Tablica 22.</i> Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom od 5 do 10 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje).....	66
<i>Tablica 23.</i> Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom od 5 do 10 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)	67
<i>Tablica 24.</i> Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom od 10 do 20 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje).....	68

<i>Tablica 25.</i> Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom od 10 do 20 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)	69
<i>Tablica 26.</i> Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom većim od 20 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje).....	70
<i>Tablica 27.</i> Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom većim od 20 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)	71

Popis slika:

<i>Slika 1.</i> Broj i podjela stručnih djelatnika u muzejima RH u 2020. godini (URL 3)	9
<i>Slika 2.</i> Klasifikacija vodstva po izložbama (Detling, 2009: 27).....	12

8. PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik

ANKETNI UPITNIK ZA UČITELJE I NASTAVNIKE

Poštovani/a,

anketni upitnik koji je pred Vama odnosi se na mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe. Istraživanje je isključivo za svrhe pisanja diplomskog rada na temu „Pedagoški potencijali muzeja: Muzej kao odgojno-obrazovna ustanova“.

Preduvjet za ispunjavanje anketnog upitnika je **minimalno 5 godina nastavnog radnog staža u struci**. Istraživanje je **anonimno i dobrovoljno**, a samo ispunjavanje traje 10-15 minuta.

Unaprijed zahvaljujem na Vašem izdvojenom vremenu!
studentica pedagogije Andrea Manenica

Napomena: Molim Vas, referirajte se u svojim odgovorima na iskustva rada **prije pandemije!**

1. Spol (označite):

a) Ž

b) M

2. Dob (nadopunite): _____

3. Radno mjesto zaposlenja (označite):

a) učitelj razredne nastave

b) učitelj predmetne nastave

c) nastavnik srednje škole

4. Ukoliko ste učitelj predmetne nastave ili nastavnik srednje škole, onda se ovo pitanje odnosi na Vas. Nastavni predmet/i koji/e poučavate (nadopunite):

---

5. Godine nastavnog radnog staža u struci (označite):

a) od 5 do 10 godina

b) od 10 do 20 godina

c) više od 20 godina

6. Molim Vas, odredite stupanj ne/slaganja s ponuđenim tvrdnjama, a koje se odnose na korištenje potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (označite).

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Do sada sam već provodio/la nastavu u muzeju.	1	2	3	4	5
2. Posjet muzeju se pokazao uspješnim u mom radu.	1	2	3	4	5
3. Rado posjećujem muzej sa svojim učenicima.	1	2	3	4	5
4. Nastavu u muzeju bi trebalo češće provoditi.	1	2	3	4	5
5. Nastavu u muzeju ne provodim jer nije moguće povezati gradivo predmeta sa sadržajima u muzeju.	1	2	3	4	5
6. Učenje u muzejima ne može zamijeniti učenje u školi.	1	2	3	4	5
7. Učenje u muzejima nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama pa zbog toga učenici manje nauče.	1	2	3	4	5
8. Formalno obrazovanje je važnije od neformalnog/informalnog obrazovanja koje se provodi u muzejima.	1	2	3	4	5
9. Pronalazim informacije o aktivnostima u muzejima na njihovim web stranicama.	1	2	3	4	5
10. Cijenim muzeje koji imaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	1	2	3	4	5
11. Koristim muzejske materijale u nastavi.	1	2	3	4	5
12. Muzejske publikacije za djecu i mlade su nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima.	1	2	3	4	5
13. Cilj posjeta unaprijed dogovaram s muzejima.	1	2	3	4	5
14. Muzeji se vrlo rado prilagođavaju potrebama škola.	1	2	3	4	5
15. Na kvalitetu rada u muzeju utječe priprema učenika prije posjeta.	1	2	3	4	5
16. Muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima.	1	2	3	4	5
17. Stručna vodstva u muzejima se temelje na frontalnom obliku rada, čime se ne potiče učenike na aktivno sudjelovanje.	1	2	3	4	5
18. Pedagoška radionica doprinosi osobnom rastu i razvoju učenika.	1	2	3	4	5

19. Pedagoška radionica doprinosi stjecanju određenih vještina kod učenika koje su primjenjive u svakodnevnom životu.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

7. Molim Vas, odredite stupanj ne/slaganja s ponuđenim tvrdnjama, a koje se odnose na izazove/prepreke prilikom planiranja i osmišljavanja nastave u muzeju (označite).

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Muzeji nemaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	1	2	3	4	5
2. Posjet muzeju zahtijeva dugotrajno i detaljno planiranje.	1	2	3	4	5
3. Nedovoljno sam informiran/a o aktivnostima i mogućnostima muzeja.	1	2	3	4	5
4. Ne postoji mogućnost uklapanja muzejskih sadržaja u nastavni program nastavnog/ih predmeta koje/g poučavam.	1	2	3	4	5
5. Zbog nedostatka vremena, nisam u mogućnosti provoditi nastavu u muzeju.	1	2	3	4	5
6. Muzeji nude premalo odgojno-obrazovnog programa.	1	2	3	4	5
7. Muzeji nemaju riješen fizički pristup za učenike s invaliditetom.	1	2	3	4	5

8. Ukoliko smatrate nešto drugo preprekom za planiranje nastave u muzejima (izuzev trenutne situacije uzrokovane pandemijom), molim Vas, navedite:

---

9. Molim Vas, odredite stupanj ne/slaganja s ponuđenim tvrdnjama, a koje se odnose na prednosti učenja u muzeju (označite).

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Susret učenika s muzejskim predmetima pomaže im u boljem razumijevanju nastavnog gradiva.	1	2	3	4	5
2. Učenici više nauče u muzeju, nego što bi naučili u školi.	1	2	3	4	5
3. Znanje koje učenici stječu u muzejima se lakše pamti i dugoročnije je.	1	2	3	4	5
4. Znanje mogu lakše primijeniti u svakodnevnom životu.	1	2	3	4	5
5. Učenici aktivnije sudjeluju u nastavi u muzeju.	1	2	3	4	5
6. Učenici se slobodnije izražavaju u muzeju.	1	2	3	4	5
7. Učenike se potiče na kritičko razmišljanje.	1	2	3	4	5
8. Učenici se osjećaju opušteno i prihvaćeno.	1	2	3	4	5
9. Nastava u muzeju omogućuje učenicima da izraze svoju kreativnost.	1	2	3	4	5
10. Učenike se potiče na samostalno istraživanje i rješavanje problema.	1	2	3	4	5
11. Učenici istovremeno stvaraju iskustva i znanje.	1	2	3	4	5
12. Muzejski stručnjaci potiču učenike tijekom vodstva na aktivno sudjelovanje (npr. putem dijaloga).	1	2	3	4	5

10. Ukoliko smatrate nešto drugo prednostima učenja u muzejima, molim Vas, navedite:

---

11. Molim Vas, odredite stupanj ne/slaganja s prijedlozima/sugestijama kako poboljšati suradnju s muzejima (označite).

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Organiziranje formalnog obrazovanja za zvanje muzejskog pedagoga i zapošljavanje muzejskih pedagoga u muzejima.	1	2	3	4	5
2. Bolje informiranje škola o radu i sadržaju muzeja.	1	2	3	4	5
3. Pružanje informacija o školskim posjetima na web stranicama muzeja.	1	2	3	4	5
4. Razrađen plan pristupa za osobe s invaliditetom.	1	2	3	4	5
5. Mogućnost obuke za nastavnike.	1	2	3	4	5
6. Osigurati prostor za izvođenje odgojno-obrazovnog rada u muzeju	1	2	3	4	5
7. Ispitivanje potreba posjetitelja prije kreiranja odgojno-obrazovnih materijala.	1	2	3	4	5
8. Organizirati sastanke za škole kako bi ih upoznali s odgojno-obrazovnim radom.	1	2	3	4	5
9. Muzeji i škole zajedno rade na planiranju i realizaciji rada u muzeju.	1	2	3	4	5
10. Prilagodba rada muzeja cilju odgojno-obrazovnog posjeta učenika.	1	2	3	4	5
11. Provoditi evaluacije učenika i nastavnika od strane muzeja.	1	2	3	4	5
12. Mogućnost pozajmljivanja muzejskih eksponata školama na korištenje.	1	2	3	4	5
13. Posjet muzejskih stručnjaka školama.	1	2	3	4	5

12. Ukoliko postoji nešto drugo što nije navedeno, a smatrate da bi bio dobar prijedlog/sugestija kako poboljšati suradnju s muzejima, molim Vas, navedite:

Prilog 2. Tablice s odgovorima ispitanika s obzirom na radno mjesto

Tablica 16. Mišljenja i iskustva učitelja razredne nastave o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
1. Do sada sam već provodio/la nastavu u muzeju.	2	1	3	16	7	3,86	1,04
2. Posjet muzeju se pokazao uspješnim u mom radu.	2	/	2	13	12	4,14	1,04
3. Rado posjećujem muzej sa svojim učenicima.	1	/	3	13	12	4,21	0,89
4. Nastavu u muzeju bi trebalo češće provoditi.	2	/	7	12	8	3,83	1,05
8. Formalno obrazovanje je važnije od neformalnog/informalnog obrazovanja koje se provodi u muzejima.	4	16	6	3	/	2,28	0,83
9. Pronalazim informacije o aktivnostima u muzejima na njihovim web stranicama.	2	1	4	18	4	3,72	0,98
10. Cijenim muzeje koji imaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	1	1	4	10	13	4,14	1,01
11. Koristim muzejske materijale u nastavi.	2	2	10	10	5	3,48	1,07
12. Muzejske publikacije za djecu i mlade su nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima.	2	6	7	11	3	3,24	1,10
13. Cilj posjeta unaprijed dogovaram s muzejima.	1	1	1	14	12	4,21	0,92
14. Muzeji se vrlo rado prilagođavaju potrebama škola.	1	2	5	16	5	3,76	0,93
15. Na kvalitetu rada u muzeju utječe priprema učenika prije posjeta.	1	1	6	14	7	3,86	0,94
16. Muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima.	2	1	11	11	4	3,48	1,00
17. Stručna vodstva u muzejima se temelje na frontalnom obliku rada, čime se ne potiče učenike na aktivno sudjelovanje.	4	8	11	5	1	2,69	1,02

18. Pedagoška radionica doprinosi osobnom rastu i razvoju učenika.	2	/	4	11	12	4,07	1,08
19. Pedagoška radionica doprinosi stjecanju određenih vještina kod učenika koje su primjenjive u svakodnevnom životu.	2	/	3	13	11	4,07	1,05

Tablica 17. Mišljenja i iskustva učitelja razredne nastave o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
5. Nastavu u muzeju ne provodim jer nije moguće povezati gradivo predmeta sa sadržajima u muzeju.	8	15	4	2	/	2	0,83
6. Učenje u muzejima ne može zamijeniti učenje u školi.	4	10	10	4	1	2,59	1,00
7. Učenje u muzejima nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama pa zbog toga učenici manje nauče.	6	13	8	2	/	2,21	0,85

Tablica 18. Mišljenja i iskustva učitelja predmetne nastave o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
1. Do sada sam već provodio/la nastavu u muzeju.	12	10	12	14	5	2,81	1,30
2. Posjet muzeju se pokazao uspješnim u mom radu.	8	9	13	14	9	3,13	1,30
3. Rado posjećujem muzej sa svojim učenicima.	5	7	13	24	4	3,28	1,09
4. Nastavu u muzeju bi trebalo češće provoditi.	2	1	11	25	14	3,91	0,94
8. Formalno obrazovanje je važnije od neformalnog/informalnog obrazovanja koje se provodi u muzejima.	3	30	12	4	4	2,55	0,98
9. Pronalazim informacije o aktivnostima u muzejima na njihovim web stranicama.	3	8	11	24	7	3,45	1,07
10. Cijenim muzeje koji imaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	2	3	7	24	17	3,96	1,01
11. Koristim muzejske materijale u nastavi.	10	12	11	17	3	2,83	1,22
12. Muzejske publikacije za djecu i mlade su nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima.	4	7	14	23	5	3,34	1,06
13. Cilj posjeta unaprijed dogovaram s muzejima.	5	3	13	24	8	3,51	1,11
14. Muzeji se vrlo rado prilagođavaju potrebama škola.	4	1	16	29	3	3,49	0,92
15. Na kvalitetu rada u muzeju utječe priprema učenika prije posjeta.	6	1	8	26	12	3,70	1,17
16. Muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima.	2	3	14	30	4	3,58	0,86
17. Stručna vodstva u muzejima se temelje na frontalnom obliku rada, čime se ne potiče učenike na aktivno sudjelovanje.	4	14	14	17	4	3,06	1,09
18. Pedagoška radionica doprinosi osobnom rastu i	3	1	5	25	19	4,06	1,02

razvoju učenika.							
19. Pedagoška radionica doprinosi stjecanju određenih vještina kod učenika koje su primjenjive u svakodnevnom životu.	3	1	3	26	20	4,11	1,00

Tablica 19. Mišljenja i iskustva učitelja predmetne nastave o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
5. Nastavu u muzeju ne provodim jer nije moguće povezati gradivo predmeta sa sadržajima u muzeju.	14	15	11	12	1	2,45	1,16
6. Učenje u muzejima ne može zamijeniti učenje u školi.	16	13	19	11	4	2,89	1,09
7. Učenje u muzejima nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama pa zbog toga učenici manje nauče.	7	21	12	13	/	2,58	1,00

Tablica 20. Mišljenja i iskustva nastavnika srednje škole o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
1. Do sada sam već provodio/la nastavu u muzeju.	12	5	2	8	13	3,13	1,68
2. Posjet muzeju se pokazao uspješnim u mom radu.	9	3	6	12	10	3,28	1,48
3. Rado posjećujem muzej sa svojim učenicima.	9	2	11	7	11	3,23	1,47
4. Nastavu u muzeju bi trebalo češće provoditi.	6	1	8	10	15	3,68	1,39
8. Formalno obrazovanje je važnije od neformalnog/informalnog obrazovanja koje se provodi u muzejima.	10	13	13	5	2	2,4	1,14
9. Pronalazim informacije o aktivnostima u muzejima na njihovim web stranicama.	3	7	7	11	12	3,55	1,28
10. Cijenim muzeje koji imaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	3	3	6	13	15	3,85	1,22
11. Koristim muzejske materijale u nastavi.	5	7	14	8	6	3,08	1,21
12. Muzejske publikacije za djecu i mlade su nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima.	5	4	10	12	9	3,4	1,28
13. Cilj posjeta unaprijed dogovaram s muzejima.	3	2	12	8	14	3,73	1,20
14. Muzeji se vrlo rado prilagođavaju potrebama škola.	3	1	15	10	11	3,63	1,13
15. Na kvalitetu rada u muzeju utječe priprema učenika prije posjeta.	5	1	7	15	12	3,7	1,27
16. Muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima.	2	1	13	13	11	3,75	1,04
17. Stručna vodstva u muzejima se temelje na frontalnom obliku rada, čime se ne potiče učenike na aktivno sudjelovanje.	5	8	14	8	5	3	1,18
18. Pedagoška radionica doprinosi osobnom rastu i	3	/	9	17	11	3,83	1,07

razvoju učenika.							
19. Pedagoška radionica doprinosi stjecanju određenih vještina kod učenika koje su primjenjive u svakodnevnom životu.	2	1	10	17	10	3,8	1,00

Tablica 21. Mišljenja i iskustva nastavnika srednje škole o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
5. Nastavu u muzeju ne provodim jer nije moguće povezati gradivo predmeta sa sadržajima u muzeju.	14	12	8	3	3	2,23	1,21
6. Učenje u muzejima ne može zamijeniti učenje u školi.	10	6	11	6	7	2,85	1,41
7. Učenje u muzejima nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama pa zbog toga učenici manje nauče.	9	9	15	5	2	2,55	1,12

Prilog 3. Tablice s odgovorima ispitanika s obzirom na godine nastavnog radnog staža u struci

Tablica 22. Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom od 5 do 10 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
1. Do sada sam već provodio/la nastavu u muzeju.	8	2	2	12	4	3,07	1,49
2. Posjet muzeju se pokazao uspješnim u mom radu.	6	1	6	10	5	3,25	1,38
3. Rado posjećujem muzej sa svojim učenicima.	5	1	3	14	5	3,46	1,32
4. Nastavu u muzeju bi trebalo češće provoditi.	3	1	2	14	8	3,82	1,20
8. Formalno obrazovanje je važnije od neformalnog/informalnog obrazovanja koje se provodi u muzejima.	5	13	4	2	4	2,54	1,27
9. Pronalazim informacije o aktivnostima u muzejima na njihovim web stranicama.	2	4	5	13	4	3,46	1,12
10. Cijenim muzeje koji imaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	2	2	6	6	12	3,86	1,25
11. Koristim muzejske materijale u nastavi.	5	3	9	9	2	3	1,20
12. Muzejske publikacije za djecu i mlade su nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima.	4	3	4	12	5	3,39	1,29
13. Cilj posjeta unaprijed dogovaram s muzejima.	2	2	6	11	7	3,68	1,14
14. Muzeji se vrlo rado prilagođavaju potrebama škola.	2	1	10	13	2	3,43	0,94
15. Na kvalitetu rada u muzeju utječe priprema učenika prije posjeta.	4	1	5	12	6	3,54	1,27
16. Muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima.	3	2	12	7	4	3,25	1,12

17. Stručna vodstva u muzejima se temelje na frontalnom obliku rada, čime se ne potiče učenike na aktivno sudjelovanje.	4	7	6	9	2	2,93	1,19
18. Pedagoška radionica doprinosi osobnom rastu i razvoju učenika.	3	1	2	10	12	3,96	1,27
19. Pedagoška radionica doprinosi stjecanju određenih vještina kod učenika koje su primjenjive u svakodnevnom životu.	3	1	2	9	13	4	1,28

Tablica 23. Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom od 5 do 10 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
5. Nastavu u muzeju ne provodim jer nije moguće povezati gradivo predmeta sa sadržajima u muzeju.	9	10	7	1	1	2,11	1,01
6. Učenje u muzejima ne može zamijeniti učenje u školi.	4	6	16	1	1	2,61	0,90
7. Učenje u muzejima nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama pa zbog toga učenici manje nauče.	6	9	6	6	1	2,54	1,15

Tablica 24. Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom od 10 do 20 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
1. Do sada sam već provodio/la nastavu u muzeju.	11	9	6	16	6	2,94	1,39
2. Posjet muzeju se pokazao uspješnim u mom radu.	8	6	8	19	7	3,23	1,31
3. Rado posjećujem muzej sa svojim učenicima.	6	2	16	18	6	3,33	1,14
4. Nastavu u muzeju bi trebalo češće provoditi.	4	/	13	21	10	3,69	1,06
8. Formalno obrazovanje je važnije od neformalnog/informalnog obrazovanja koje se provodi u muzejima.	7	20	17	4	/	2,38	0,83
9. Pronalazim informacije o aktivnostima u muzejima na njihovim web stranicama.	4	7	9	23	5	3,38	1,11
10. Cijenim muzeje koji imaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	2	2	6	24	14	3,96	0,98
11. Koristim muzejske materijale u nastavi.	7	10	14	14	3	2,92	1,15
12. Muzejske publikacije za djecu i mlade su nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima.	4	7	15	16	6	3,27	1,11
13. Cilj posjeta unaprijed dogovaram s muzejima.	4	2	10	21	11	3,69	1,12
14. Muzeji se vrlo rado prilagođavaju potrebama škola.	3	1	15	22	7	3,60	0,97
15. Na kvalitetu rada u muzeju utječe priprema učenika prije posjeta.	4	2	12	22	8	3,58	1,08
16. Muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima.	1	1	18	22	6	3,65	0,80
17. Stručna vodstva u muzejima se temelje na frontalnom obliku rada, čime se ne potiče učenike na aktivno sudjelovanje.	2	12	20	12	2	3	0,91
18. Pedagoška radionica doprinosi osobnom rastu i	2	/	10	24	12	3,92	0,91

razvoju učenika.							
19. Pedagoška radionica doprinosi stjecanju određenih vještina kod učenika koje su primjenjive u svakodnevnom životu.	1	1	10	25	11	3,92	0,84

Tablica 25. Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom od 10 do 20 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
5. Nastavu u muzeju ne provodim jer nije moguće povezati gradivo predmeta sa sadržajima u muzeju.	15	11	12	9	1	2,38	1,17
6. Učenje u muzejima ne može zamijeniti učenje u školi.	7	12	14	12	3	2,83	1,14
7. Učenje u muzejima nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama pa zbog toga učenici manje nauče.	6	20	17	5	/	2,44	0,84

Tablica 26. Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom većim od 20 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (afirmativne tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
1. Do sada sam već provodio/la nastavu u muzeju.	7	5	9	10	15	3,46	1,43
2. Posjet muzeju se pokazao uspješnim u mom radu.	5	5	7	11	18	3,70	1,37
3. Rado posjećujem muzej sa svojim učenicima.	4	6	8	12	16	3,65	1,31
4. Nastavu u muzeju bi trebalo češće provoditi.	4	2	10	12	18	3,83	1,24
8. Formalno obrazovanje je važnije od neformalnog/informalnog obrazovanja koje se provodi u muzejima.	5	26	6	7	2	2,46	1,02
9. Pronalazim informacije o aktivnostima u muzejima na njihovim web stranicama.	2	6	8	16	14	3,74	1,15
10. Cijenim muzeje koji imaju zaposlenog muzejskog pedagoga.	2	3	5	17	19	4,04	1,08
11. Koristim muzejske materijale u nastavi.	4	9	12	12	9	3,28	1,23
12. Muzejske publikacije za djecu i mlade su nedovoljno zastupljene u hrvatskim muzejima.	4	6	12	18	6	3,35	1,13
13. Cilj posjeta unaprijed dogovaram s muzejima.	3	2	10	15	16	3,85	1,14
14. Muzeji se vrlo rado prilagođavaju potrebama škola.	3	2	11	20	10	3,70	1,06
15. Na kvalitetu rada u muzeju utječe priprema učenika prije posjeta.	4	/	4	21	17	4,02	1,11
16. Muzejski stručnjaci znaju kako prilagoditi muzejske sadržaje učenicima.	2	2	8	25	9	3,80	0,95
17. Stručna vodstva u muzejima se temelje na frontalnom obliku rada, čime se ne potiče učenike na aktivno sudjelovanje.	7	11	13	9	6	2,91	1,25
18. Pedagoška radionica doprinosi osobnom rastu i	3	/	6	18	19	4,09	1,06

razvoju učenika.							
19. Pedagoška radionica doprinosi stjecanju određenih vještina kod učenika koje su primjenjive u svakodnevnom životu.	3	/	5	20	18	4,09	1,04

Tablica 27. Mišljenja i iskustva ispitanika s nastavnim radnim stažom većim od 20 godina o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe (negacijske tvrdnje)

Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem (f)	Ne slažem se (f)	Niti se slažem, niti se ne slažem (f)	Slažem se (f)	U potpunosti se slažem (f)	M	SD
5. Nastavu u muzeju ne provodim jer nije moguće povezati gradivo predmeta sa sadržajima u muzeju.	12	20	5	7	2	2,28	1,14
6. Učenje u muzejima ne može zamijeniti učenje u školi.	9	12	9	8	8	2,87	1,38
7. Učenje u muzejima nije strukturirano i organizirano kao učenje u školama pa zbog toga učenici manje nauče.	10	13	13	9	1	2,52	1,10

9. SAŽETAK

Pedagoški potencijali muzeja: Muzej kao odgojno-obrazovna ustanova

U radu su analizirani pedagoški potencijali muzeja, a čiji se značaj prepoznaje u odgojno-obrazovnom radu škola. Primarni cilj ovog rada bio je ispitati mišljenja i iskustva učitelja i nastavnika OŠ i SŠ o korištenju potencijala i datosti muzeja u odgojno-obrazovne svrhe te utvrditi postoje li statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na radno mjesto i godine nastavnog radnog staža u struci. Pored toga, cilj je bio otkriti prepreke s kojima se ispitanici susreću prilikom planiranja i osmišljavanja nastave u muzeju, utvrditi što smatraju prednostima učenja u muzeju te saznati što misle o navedenim prijedlozima pomoću kojih se mogla poboljšati i unaprijediti buduća suradnja. Podatci su prikupljeni uz pomoć online anketnog upitnika. Preduvjet za ispunjavanje je bio da ispitanik mora imati minimalno 5 godina nastavnog radnog staža u struci kako bi se dobili što vjerodostojniji podatci koji se neće oslanjati na trenutnu situaciju uzrokovanu pandemijom koronavirusa, već na iskustvo ispitanika. U istraživanju je sudjelovalo 122 ispitanika – učitelja i nastavnika 5 OŠ i 5 SŠ na području gradova Metkovića i Zadra. Rezultati istraživanja su pokazali da učitelji i nastavnici prepoznaju ključne pedagoške potencijale muzeja, ali da se još uvijek bore s brojnim preprekama koje utječu na izostanak suradnje. To potvrđuje podatak da se oko 52% ispitanika u ovom istraživanju izjasnilo kako su dosad provodili nastavu u muzeju. Osim toga, rezultati istraživanja su pokazali da je prisutan velik interes od strane ispitanika koji žele raditi na poboljšanju suradnje s muzejima.

Ključne riječi: muzej, pedagoški potencijali muzeja, učenje u muzejima, suradnja

10. SUMMARY

Pedagogical potentials of a museum: Museum as an educational institution

This paper attempted to analyse pedagogical potentials of a museum whose importance can be recognized in educational work. The major aim of this thesis was to investigate beliefs and experiences of the primary and secondary school teachers regarding applying museum potentials to the educational purposes. This thesis aimed to show if there is any significant statistical variation in the answers provided by the participants with regards to their work place and time working as a teacher. Moreover, the goal of this paper was also to indicate the obstacles the teachers encountered while creating a lesson in the museum, as well as to indicate the benefits of learning in a museum. Likewise, it also investigated teachers' attitudes towards the given suggestions about the improvement and enhancement of future cooperation between museums and schools. In order to participate in this survey the participants had to have a minimum 5 years of experience working as a full-time teacher. This condition had to be fulfilled so as to get reliable results that were not affected by the current pandemic situation, but rather influenced by the work experience of the participants. Moreover, 122 teachers from 5 primary and 5 secondary schools from Metković and Zadar participated in this research. The results showed that the teachers recognize key museum pedagogical potentials but at the same time deal with a number of obstacles that result in the lack of the cooperation between schools and museums. Namely, only 52% of teachers attempted to teach in the museum. In addition, the results also indicated that the participants are really interested in improving their cooperation with the museums.

Keywords: museum, pedagogical potentials of a museum, learning in the museum, cooperation